Бүгү чурттарның пролетарийлери, каттыжыңар!

ШЫН

СЭКП Тыва обкомунуң, Тыва АССР-ниң Дээди
Совединиң болгаш Министрлер Чөвүлелиниң органы

№ 33 (10930) | 1979 чылдың февраль 8, четверг | 1925 чылдан үндезилеттинген | Өртээ 2 көп.

Күш-ажылчы алдарның тугу

«Шын» солуннуң «Күш-ажылчы алдар тугун» бөгүн Улуг-Хем районнуң «Күш-ажылдың хостуу» совхозунда коммунист хойжу Василий Донгакович Доржунуң чедиишкининге тураскаадып көдүрген.

В. Д. Доржу 341 төрүүр хойлуг. Оон 335 хой оолдаан, ынча хураган онча-менди доругуп турар. Мурнакчыларга деңнежиңер!

БЕДИТКЕН ХҮЛЭЭЛГЕ

Бай-Тайга районда «Тээли» совхозтуң Ээр-Хавак сүт-бараан фермазының саанчылары ССРЭ-ниң бүгү соңгукчуларынга, хамаатыларынга Совет Эвилелиниң Коммунистиг партиязының Төп Комитединиң кыйгырыы-биле таныжып, бистиң Төрээн чуртувустуң күчү-шыдалын улам ыңай быжыглаарының, совет кижилерниң чаагай амыдыралын көдүрериниң дугайында партияның сагыш салыышкынынга боттуг ажыл-херектери-биле харыылаар деп шиитпирлээн.

Ферманың коллективи бо чылдың бирги кварталында 65 тонна сүттү күрүнеге дужаар хүлээлгелиг. ССРЭ-ниң Дээди Совединге соңгулдалар хүнүнге күш-ажылчы бедектерлиг ужуражыр дээш, саанчылар бирги кварталда пландан ажыр 15 тонна сүттү садар деп бедиткен хүлээлгени алган. Оларның сөзү ажыл-херектерден карышпайн турар. Январь айда 30 тонна сүт дужаар планын хуусаа бетинде ажыр күүсеткен.

Ферманың коллективи саар инектен-не бо чылын 1800 кг сүттү алырын хүлээпкен. Саанчылар ортузунда социалистиг чарышты калбарткан. Ферма социалистиг чарышка «Барлык» совхозтуң Бижиктиг-Хаяда № 2 сүт-бараан фермазын кыйгырган.

Х. МОНГУШ.

КАНДИДАТТАР-БИЛЕ УЖУРАЖЫЛГА ХУРАЛДАРЫ

Чөөн-Хемчиктиң № 650 соңгулда округу

ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Националдар Совединге соңгулдалар талазы-биле Чөөн-Хемчиктиң № 650 соңгулда округундан депутатка кандидат, «Октябрь 30 чылы» совхозтуң хойжузу Хеймерек Бадыевна Куулар-биле соңгукчуларның ужуражылгазы «Алдан-Маадыр» совхозтуң Культура бажыңынга дүүп болган.

Улус депутаттарының Алдан-Маадыр кодээ Советтиң күүскомунуң даргазы А. Ш. Ооржак ужуражылга хуралын ажыткан.

СЭКП ТК-ның Политбюрозун СЭКП ТК-ның Чиңгине секретары, ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Даргазы эш Л. И. Брежневти баштадыр хуралдың хүндүлүг президиумунга улуг көдүрлүүшкүн-биле соңгаан.

Депутатка кандидаттың бүзүреттирген кижизи, ВЛКСМ райкомунуң бирги секретары М. И. Ондар ужуражышкын хуралынга илеткел кылгаш, ССРЭ-ниң чаа Конституциязының база ССРЭ-ниң Дээди Совединиң соңгулдалар дугайында Хоойлунуң бүгү улустуң эрге-ажыынга ужур-дузазын совет демократияның ёзулуг улусчу шынарын онзалап демдеглээн. СЭКП-ниң ёзулуг улусчу шынарын онзалап демдеглээн. СЭКП-ниң XXV съездизиниң, партия Төп Комитединиң июль (1978 чыл) Пленумунуң шиитпирлерин амыдыралга боттандырар дээш республиканың, районнуң ажыл-ишчилери эрткен чылын канчаар ажылдааның, 1979 чылда оларның мурнунда кандыг сорулгалар туруп турарын ол айыткан. ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Националдар Совединге депутаттың кандидады, «Октябрь 30 чылы» совхозтуң хойжузу Хеймерек Бадыевна Кууларның допчу намдарын, ажыл-чорудулгазын чыылганнарга илеткелчи таныштыргаш, ССРЭ-ниң Дээди Совединге соңгулдалар хүнү — март 4-те төлептиг кандидат дээш боттарының бадылаашкынның бээринче соңгукчуларны кыйгырган.

Совхозтуң механизатору Ш. Н. Ондар, комсомол комитединиң секретары К. А. Монгуш, Ак-Даш сес чыл школазының директору Д. Х. Ондар, Алдан-Маадыр ортумак школазының башкызы А. Д. Ондар болгаш өскелер-даа ужуражылга хуралынга чүве чугаалаан.

Бүгү улустуң байырлалы—ССРЭ-ниң Дээди Совединге соңгулдалар хүнүнде коммунистерниң болгаш партия кежигүнү эвестерниң бузулбас блогунуң кандидаттары дээш бадылаашкынның бээринче чыылганнарны олар кыйгырып, депутаттың кандидадынга чагыгларны бергеннер.

ССРЭ-ниң Дээди Совединиң депутадынга кандидат Х. Б. Куулар сөс алгаш, аңаа көргүскен улуг идегел дээш чүректиң ханызындан өөрүп четтиргенин илереткеш, ону бүзүредири-биле бүгү билиин, арга-мергежилин, күжүн үндүрүп, чонга төлептиг бараан болурун бүзүреткен.

Тандының № 654 соңгулда округу

ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Националдар Совединге соңгулдалар талазы-биле Тандының № 654 соңгулда округундан депутатка кандидат Фаина Антоновна Родионованың соңгукчулар-биле ужуражылга хуралдары Танды районнуң Балгазын, Арыг-Бажы суурларынга болуп эрткилээн.

Балгазын суурга болган ужуражылга хуралын «Революцияның чалбыыжы» совхозта партком секретары Н. З. Парадулин ажыткан. Хуралдың хүндүлүг президиумунга СЭКП ТК-ның Политбюрозун эш Леонид Ильич Брежневти баштадыр бедик көдүрлүүшкүн-биле соңгаан.

Кандидаттың бүзүреттирген кижизи, СЭКП Танды райкомунуң херээженнер ортузунга ажыл чорудар килдизиниң эргелекчизи Н. Ф. Монгуш илеткел кылган. Соңгулдалар белеткелдериниң чедиишкинниг чоруп турарын демдеглевишаан, илеткелчи ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Националдар Совединге Тандының № 654 соңгулда округундан депутаттың кандидадынга Ф. А. Родионованың депшиттиргенин чугаалааш, оон намдарын хуралдың киржикчилеринге таныштырып, төлептиг кандидат дээш бадылаашкынның бээринче соңгукчуларны кыйгырган.

Хуралга санал бергеннер — КМК-да прораб Ф. Сенечков, Балгазын сельпозунуң ажылдакчызы Ш. Очур болгаш өскелер-даа депутатка кандидаттың дугайында мактаалдыг сөстерин чугаалап, ол дээш бадылаашкынның бээринче соңгукчуларны кыйгырганнар.

Арыг-Бажы суурга болган ужуражылга хуралын Кодээ Совет күүскомунуң даргазы Е. С. Боровиков ажыткан соонда, СЭКП ТК-ның Политбюрозун Леонид Ильич Брежневти баштадыр хуралдың хүндүлүг президиумунга бир үн-биле соңгаан.

ССРЭ-ниң Дээди Совединге соңгулдалар дугайында илеткелди кандидаттың бүзүреттирген кижизи Н. Ф. Монгуш кылган соонда, «Россия» совхозтуң директору А. К. Белоусов, тудугжу В. П. Панкратов, башкы Н. А. Артенова, совхозта партком секретары Х. С. Маадыр олар санал берип, СЭКП ТК-ның Кыйгырыын изиг-биле деткивишаан, боттарының коллективтеринде ажыл-херектерни, соңгулдаларга белеткелдерни чугаалааннар. Депутатка кандидаттың ажыл-херекчи мөзү-шынарын бедик-биле үнелеп, ол дээш бадылаашкынның бээринче соңгукчуларны кыйгырып, кандидатка чагыглар киирген.

Депутатка кандидат Фаина Антоновна Родионова соңгукчулар мурнунга чүве чугаалааш, оларның бедик идегели дээш өөрүп четтиргенин илергейлеп оларның бүзүрелин бүгү ажыл-херээ-биле шынзыдарын бүзүреткен.

Тес-Хемниң № 655 соңгулда округу

«О-Шынаа» совхозтуң төвүнге ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Националдар Совединге соңгулдалар талазы-биле Тес-Хемниң № 655 соңгулда округундан депутатка кандидат Мижит Кыргысович Дүгер-биле соңгукчуларның ужуражылга хуралы болган.

Ужуражышкын хуралын О-Шынаа кодээ Советтиң күүском даргазы С. Артына ажыткан. Хуралга илеткелчи депутатка кандидаттың бүзүреттирген кижизи—Тес-Хем район Советтиң күүсекчи комитединиң кодээ ажыл-агыйы эргелелиниң начальниги К. Ч. Куулар кылган.

ССРЭ-ниң Дээди Совединге бо соңгулдалар ССРЭ-ниң чаа Конституциязын хүлээп алганының соонда бир дугаарында болуп, СЭКП-ниң XXV съездизиниң шиитпирлерин амыдыралга боттандырар дээш совет улустуң кызымаккай күш-ажылының үезинде чоруп турар деп, илеткелчи чугаалаан. Оон ыңай илеткелчи районнуң ажылчы чоннарының оңгу беш чылдың үшкү чылында күрүне планнарының күүселдезиниң түңнелдерин болгаш моон соңгааргы ам шиитпирлеп турар сорулгаларны чугаалаан. Ооң соонда ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Националдар Совединге депутаттың кандидады М. К. Дүгерниң допчу намдары-биле таныштырган. Бүгү улустуң байырлалы—ССРЭ-ниң Дээди Совединге соңгулдалар хүнүнде коммунистерниң болгаш партия кежигүнү эвестерниң бузулбас блогунуң төлептиг кандидады дээш бадылаарынче соңгукчуларны кыйгырган.

Хуралга «О-Шынаа» совхозтуң партком секретары Д. К. Монгуш, мал эмчизи К. Д. Дамдын, башкы Д. Имадай болгаш өскелер-даа чүве чугаалааннар. Олар боттарының коллективтериниң ажылының дугайын чугаалап, депутатка кандидатка чагыгларын берген болгаш ССРЭ-ниң Дээди Совединге соңгулдалар хүнү — март 4-те төлептиг кандидат дээш бадылаарынче хуралдың киржикчилерин кыйгырганнар.

Даараазында ССРЭ-ниң Дээди Совединге депутаттың кандидады М. К. Дүгер сөс алгаш, аңаа көргүскен улуг идегел дээш хуралдың киржикчилеринге чүректиң ханызындан өөрүп четтиргенин илергейлээш, ук районнуң экономиказын, культуразын хөгжүдеринге бүгү күжүн, билиин берип ажыл-биле шынзыдарын чугаалаан.

«Тес-Хем» совхозтуң төвү Берт-Даг суурга соңгукчулар-биле ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Националдар Совединге депутатка кандидат М. К. Дүгерниң ужуражылгазы база болган.

Хуралды Берт-Даг кодээ Советтиң даргазы В. К. Балаанай ажыткан. Илеткелди ССРЭ-ниң Дээди Совединге депутатка кандидаттың бүзүреттирген кижизи Тес-Хем райкүүскомунуң кодээ ажыл-агыйы эргелелиниң начальниги К. Ч. Куулар кылган. «Тес-Хем» совхозтуң директору Н. Ч. Ооржак, зоотехник Л. Х. Аракчаа, башкы Д. М. Монгуш, ажылчын Ч. Д. Арапчын дээш өскелер-даа санал берип, соңгулдаларга уткуштур боттарының коллективтериниң бедик көдүрлүүшкүннүг күш-ажылының дугайында чугаалап, кандидатка чагыгларны берген.

Депутатка кандидат М. К. Дүгер сөс алгаш, чоннуң аңаа көргүзүп турар улуг идегели дээш өөрүп четтиргенин илеретпишаан, бүгү күжүн, арга-мергежилин Төрээн чуртка бараалгадырын бүзүреткен.

Кызылдың кодээ № 651 соңгулда округу

Кызыл районда Баян-Кол болгаш Терлиг-Хая суурларның соңгукчулары кодээ Культура бажыңынга чыглып келген. ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Националдар Совединге соңгулдалар талазы-биле Кызылдың кодээ № 651 соңгулда округундан депутатка кандидат, «Тиилелге» совхозтуң трактор-хову бригадазының бригадири Доржу Саяевич Дандар-биле ужуражылга хуралы аңаа эрткен.

Хуралды Баян-Кол кодээ Советтиң күүскомунуң даргазы П. А. Биче-кыс ажыткан. «Х Улуг хурал» совхозтуң директору Х. А. Монгуш совхозтуң ажыл-ишчилериниң оңгу беш чылдың үшкү чылында болгаш бо ажыл-агыйы чылының баштайгы айында күш-ажылчы чедиишкиннерин демдеглээн. Амгы үеде харысалгалыг кампания — мал кыштаглаашкынын чедиишкинниг эрттирер талазы-биле социалистиг чарышты ол тодаргай чугаалаан.

Депутатка кандидаттың бүзүреттирген кижизи Кызыл райкүүскомунуң даргазының оралакчызы А. Б. Кошкендей сөс ап, соңгулдаларга уткуштур бүгү улустуң күш-ажылчы улуг көдүрлүүшкүнүнге доктааган. Март 4-те соңгулдалар хүнүнде чоннуң эң төлептиг оолдар, кыстары дээш, чаңгыс кижи дег бадылаашкынның бээринче бүгү соңгукчуларны кыйгырган болгаш депутатка кандидат Д. С. Дандарның намдары-биле чыылганнарны таныштырган.

Ол хуралга школада өөредилге эргелекчизи З. О. Дувен-Бады, Терлиг-Хаядан кодээ Совет депутады А. И. Чудаева, совхозта тудуг прорабы Б. С. Куулар олар санал берип, депутаттың кандидадынга соңгукчуларның мурнундан чагыгларны киирген, болгаш соңгулдалар хүнүнде чоннуң төлептиг оглу дээш боттарының бадылаашкынның бээринче соңгукчуларны кыйгырган.

Эш Арвид Янович Пе[illegible]

Коммунистиг партияның болгаш Совет күрүнениң көскү ажылдакчызы силерниң сезен харлаан хүнүңерде СЭКП Төп Комитеди, ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиуму болгаш ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлели Силерге изиг байыр чедирип тур.

Силер партия болгаш күрүне ажылының кандыг-даа албан-дужаалдарынга ажылдап тургаш, бодуңарның күжүңерни болгаш дуржулгаңарны коммунистиг тургузуушкунның херээнге, марксизм-ленинизмниң улуг идеалда[illegible] бараан болдурарынга [illegible]

Бистиң эргим өңнүү[illegible]вис Арвид Янович, хөй чы[illegible]рыңарны, надык чаагай болу[illegible]гаш коммунизмниң тиилелгези [illegible]тиң партиявыстың болгаш совет улус[illegible] чаагай чэруунга улам ыңай үре-түңнелдиг ажылдаарыңарны Силерге чүректиң ханызындан күзеп тур бис.

СЭКП ТӨП КОМИТЕДИ

ССРЭ-НИҢ ДЭЭДИ СОВЕДИНИҢ ПРЕЗИДИУМУ

ССРЭ-НИҢ МИНИСТРЛЕР ЧӨВҮЛЕЛИ

Социалистиг Күш-ажылдың Маадыры эш А. Я. Пельшени Ленин орден база «Кадыыр болгаш Маска» ийиги алдын медаль-биле шаңнаар дугайында

ССРЭ-НИҢ ДЭЭДИ СОВЕДИНИҢ ПРЕЗИДИУМУНУҢ ЧАРЛЫЫ

Коммунистиг партияның болгаш Совет күрүнениң мурнунга улуг ачы-хавыяазы дээш база төрүттүнген хүнүнден бээр сезен харлааны-биле холбаштыр СЭКП ТК-ның Политбюро кежигүнү, СЭКП ТК-ның чанында Партийжи контроль комитединиң даргазы Социалистиг Күш-ажылдың Маадыры эш Арвид Янович Пельшени Ленин орден болгаш «Кадыыр болгаш Маска» деп ийиги алдын медаль-биле шаңнаар.

ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Даргазы
Л. БРЕЖНЕВ.

ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Секретары
М. ГЕОРГАДЗЕ.

Москва, Кремль
1979 чылдың февраль 6.

ЧАА ТИИЛЕЛГЕЛЕРЖЕ ОРУКТА

Соңгукчуларның Г. А. Алиев-биле ужуражышкыны

Эвилел Совединге соңгулдалар талазы-биле Бакунуң Ленин соңгулда округунуң соңгукчулары депутатка кандидат—СЭКП ТК-ның Политбюро кежигүнүнге кандидат, Азербайджанның Компартиязының ТК-ның бирги секретары Гейдар Рза оглы Алиев-биле февраль 6-да Азербайджанның найысылалында В. И. Ленин аттыг Ордуга чыглып, ужурашкан.

Депутатка кандидаттың бүзүреттирген кижизи— «Бакунуң ажылчыны» машина-тудуг заводунуң слесары Э. Г. Рагимов Г. А. Алиевтиң амыдыралчы оруунуң дугайын чугаалаан болгаш соңгулдалар хүнүнде Төрээн чурттуң шынчы оолдары болгаш кыстары дээш чаңгыс кижи дег бадылаарынче соңгукчуларны кыйгырган.

ССРЭ-ниң бүгү соңгукчуларынга, хамаатыларынга СЭКП ТК-ның Кыйгырыы Бакунуң, бүгү республиканың ажылчы чоннарының күш-ажылчы көдүрлүүшкүнүн болдурган деп, чүве чугаалааннар демдеглээн. Күрүне эрге-чагыргазының дээди органынга соңгулдалар хүнүнде Бакунуң ажылчы чоннары коммунистерниң болгаш партия кежигүнү эвестерниң бузулбас блогунуң кандидаттары дээш бадылаашкынның бээрин олар демдеглээннер.

Чыылганнарның чылыы-биле уткааны Г. А. Алиев чүве чугаалаан. ССРЭ-ниң Дээди Совединиң депутадының кандидадынга ону депшиткени дээш чүректиң ханызындан өөрүп четтиргенин ол илергейлээн болгаш бедик идегелди шынзыдар дээш бүгү-ле чүүлдерни кылырын, ленинчи партияның херээнге шынчы бараан болурун бүзүреткен.

ССРЭ-ниң чаа Конституциязының кайгамчык улуг ужур-дузазын. бистиң ниитилел амыдыралывыстың бүгү талаларынга ооң үре-түңнелдиг салдарын оратор демдеглээн. Советтер чуртунуң Үндезин Хоойлузунда, эвилелдепкен болгаш автономнуг республикаларның Конституцияларында совет эрге-чагырганың чылдарында улустарның хөгжүлдезиниң улуг, бүгү талалыг дуржулгазын байлакшыдып киирген, национал күрүне тургузуунуң хевирлерин тодараткан, ол чүүлдер бистиң чуртувустуң бүгү нациларының болгаш биче улустарының эрге-ажыктарынга долузу-биле харыылап турар.

Ооң тодаргай херечизи болза, Улуг Октябрьның ачызында социал болгаш национал дарлаашкындан хостаттырган азербайджан улустуң аас-кежиктиг салым-чолу, чаңгыс аай Совет Социалистиг күрүнениң составынга тура Азербайджан ССР-ниң чедип алган чедиишкиннери болур. Бистиң чедиишкиннеривис — Коммунистиг партияның мерген угааннг удуртулгазының, социалистиг ниитилелдиң ёзулуг демократиязының түңнели, СЭКП Төп Комитединиң чайгылыш чок боттандырып турары ленинчи национал политиказының түңнели, ССРЭ-ниң улустарының бузулбас найыралының түңнели болур.

Азербайджанның улус ажыл-агыйы беш чылдың үш чылдарында планда көргенинден мурнай хөгжүп келген деп депутатка кандидат чугаалаан. 1978 чылдың түңнелдери—тоску болгаш оңгу беш чылдарда республиканың чедип алган улуг чедиишкиннериниң кезээ бооп турар, бо чылдарда республика Бүгү-эвилел социалистиг чарыжынга тиилекчи болганы дээш СЭКП ТК-ның, ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң, ВЦСПС-тиң болгаш ВЛКСМ ТК-ның шилчиир Кызыл туктары-биле сес удаа шаңнаткан. Мооң мурнундагы соңгулдалар соонда беш чылдарда республикага үлетпүр бүдүрүлгезиниң нийти хемчээли бүдүн чартык катап өскен. 1978 чылда кодээ ажыл-агыйының нийти продукциязы ийи миллиард рубль четкен. Бо дээрге беш чыл иштинде, чыл санында алган ортумак хемчээлден 800 миллион рубль хөй болганы ол.

Азербайджанның ажылчы чоннары СЭКП ТК-ның Кыйгырыынга харыы кылдыр 1979 чылды шалыпчы күш-ажылдың чылы болдурарын, бо чылдың, нийти беш чылдың планнарын чедиишкинниг күүседир дээш социалистиг чарышты калбартырын шиитпирлээн.

Азербайджанның ажылчын аңгызы, колхозчу тараачыннары, интеллигенциязы ССРЭ-ниң Дээди Совединге соңгулдалар хүнүнде Октябрьның херээнге, партияның херээнге шынчызын, СЭКП-ниң XXV съездизиниң айтыышкыннарын амыдыралга боттандырарынга шиитпирлиин база катап көргүзер деп Г. А. Алиев түңнелинде бүзүреткен.

ТӨРЭЭН ЧУРТТУ АЛДАРЖЫТКАН КҮШ-АЖЫЛ

Соңгукчуларның Я. П. Рябов-биле ужуражышкыны

Уралдың алдарлыг каңының чогаадыкчылары, күчүлүг машиналарның тургузукчулары, дагжылар, химиктер, Нижний Тагилдиң тудугжулары Ленин аттыг металлургия комбинадының Культура ордузунга февраль 6-да чыглып келгеннер. Аңаа ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Эвилел Совединге соңгулдалар талазы-биле Нижний Тагил соңгулда округунуң соңгукчуларының ол округтан депутатка кандидат, СЭКП ТК-ның секретары Яков Петрович Рябов-биле ужуражышкыны болган.

Депутатка кандидаттың бүзүреттирген кижизи, Нижний Тагилдиң металлургия комбинадының улуг мастери В. Н. Лукьянов Я. П. Рябовтуң амыдыралчы оруунуң дугайын чугаалап берген болгаш соңгулда хүнүнде Төрээн чурттуң шынчы оолдары, коммунистерниң болгаш партия кежигүнү эвестерниң бузулбас блогунуң кандидаттары дээш чаңгыс үн-биле бадылаарынче соңгукчуларны кыйгырган.

Бүгү совет кижилер-биле бир дөмей Нижний Тагилдиң ажылчы чоннары Төрээн чурттуң улам ыңай чечектелиишкинин, коммунизмниң тиилелгези дээш күш-ажылчы чаа чедиишкиннерни чедип алырынга боттарының күжүн харамнанмастар деп, боттарының коллективтериниң өмүнээзинден ужуражышкынга санал бергеннер бүзүреткеннер.

Чыылганнарга чылыы-биле уткуткан Я. П. Рябов чүве чугаалаан. Соңгулда кампаниязының үезинде эрткен оруктуң түңнелдерин үндүрер, перспективаны төлевилээр эки чаңчыл бисте тургустунган. Бистиң амыдыралывыстың эң чугула айтырыгларының дугайында бүгү улустуң ажык чугаазы боор, күрүнениң, ажыл-агыйы болгаш хөй-нийти организацияларының ажылын экижидер талазы-биле саналдарны берип турар. Ол болза боттуг демократия-дыр.

Эрткен беш чылдың дургузунда чурттуң экономиказының түңнелдериниң дугайын чугаалап тура, чурттуң үлетпүр бүдүрүлгезиниң болгаш национал орулгазының улуу-биле улгатканының дугайын оратор демдеглээн. Нийтиниң бүдүрүлгезиниң ажыктыын, продукцияның техниктиг деңнелин болгаш шынарын бедидеринче партияның угланыышкынын чайгылыш чокка боттандырып келген, бүдүрүлгени механизастаарының болгаш автоматчыдарының чепсек-херекселдери-биле бүдүрүлгелер калбаа-биле хандыртынган. Ажыл-агыйжы тургузуушкунда чедиишкиннерни ажыглап тура, партия совет кижилерниң чаагай байдалын бедидеринче угланыышкынны чайгылыш чокка боттандырып келген.

СЭКП Төп Комитеди капитал тудуг айтырыгларынга улуг кичээнгейни салып турар деп, оратор оон ыңай чугаалаан. Бо чылдың планында ниитизи-биле чуртка доозулбаан тудугларның санын кызырары, дериг-херекселдерге чарыгдалдың үлүүн өстүрери, ажылдап турар бүдүрүлгелерни техниктиг эде чепсеглээриниң болгаш чаартып тургузарының темпилерин дүргедедири баш удур көрдүнген. Чүгле капитал салыышкыннарының эвес, харын ниитиниң бүгү бүдүрүлгезиниң ажыктыын бедидериниң үнер дозу мында.

Амгы үениң делегей байдалын сайгарып тура, дүжкүүрлүг чоруктуң чавырлыышкынын, чепсегленииишкинниң дужуурери болгаш улустар аразында тайбыңны быжыглаары дээш демиселге Коммунистиг партияның болгаш Совет күрүнениң ролюнуң дугайын Я. П. Рябов делгереңгейи-биле чугаалаан.

Депутатка кандидат көргүскен бүзүрел дээш өөрүп четтиргенин чыылганнарга илереткен болгаш улуг совет улуска бараан болурунуң өндүр чаагай херээнге бодунуң бүгү күжүн болгаш билиглериң бээринге бүзүреткен.

(СЭТА).

ТЕРЕ-ХӨЛДҮҢ КЫДЫЫНДА

Чаа үнүп орган хүннүң херелдери коданның кырынга херелденип берген. Кыштагда чаа туткан бажыңнар, чаа узун хой кажаалары онзагай көстүп тур. Кызыл-булуң чупарбажың база бар. «Тере-Хөл» совхозтуң хоочун хойжуларының бирээзи Максим Тувапчапович Хуужааның Уэун. Хөлде кыштаага эртежик чеде бердивис. Ортумак сыныг, чаазык-чаагай, бежен хар иштинде малчының коданда тудугсуурунуң немежип турарын тайылбырлады:

— Чаа туткан дөрт аал иштн чурттаар бажыңның печказын кылыры, соңгаазын шилдээри, чаа магазинниң дээгиирин кылыры, бир муң хой киирер кажааның эжиин болгаш өске-даа үүрмек ажылдарын кылыры арткан. Кыштаавыс электрижиттинген. Малдың амгы байдалы хүр-чаагай турар...

Коммунист Максим Тувапчапович «Тере-Хөл» совхозтуң хоочун мурнакчыларының бирээзи. Мурнакчы хойжу «Күш-ажылчы шылгаралы» дээр медальдың, «Тоску беш чылдың шалыңчызы» деп херек демдээниң эдилекчизи. Тыва АССР-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Хүндүлел бижии-биле шаңнаткан.

— Сөөлгү он ийи чыл иштинде үргүлчү төрүүр хой кадарып келдим. Оңгу беш чылда малдың баш санын хоратпас, ооң ажаалда-кададын экижидер, чаш төлүп чидириг чокка камгалап алыр дээш шыдаар шаавыс-биле ажылдап турар бис. Төрүүр хойдан на 1977 чылда—95, эрткен чылын—90 чыгам хураганны менди камгалап ап, совхозка доруктуруп бердивис—деп, хоочун хойжу чугаалай-дыр.

Бо кыжын хар улуг соок дыңзыг-даа болза, малдың ажаалда-кададын экижидип, мал чемин чоп чарыгдап турарындан коданда хойлар хүр-чаагай кыш ажып турар. Хой оолдаашкынының үезинде дүне-даа, хүндүс-даа хойларны хайгаарал чокка арттырбайн келген. Ылаңгыя январьның чыккылама соогунда массалыг оолдаашкын үези үйгу-чыдып чок чымыштыг эрткен. Хойжулар, сакманщиктер ээлчежип дежурныйлап, хураганнарны чаңгыс-даа башты оскунмаан.

— Чамдык хүннерде хойлар 50 чедир хураганнаан, берге-ле турду—деп, хойжу тайылбырлады.

Амгы үеде Максим Тувапчаповичтиң коданында төрүүр 552 хойнуң дөрттүн үш кезин ооладапкан, чаш хураганнары шупту менди, чемге кирип, эки доругуп турар.

Хой оолдаашкынының үезинде малчынга дузалажыры-биле дирекция черп 3 сакманщикти чорудуп берген, эм ында шупту 7 сакманщиң чаш хураганнары ажалп, бо чугула ажылга үлүүн киириштирип турар. Олардан хойжунуң өөнүң ээзи Маадыр-пе Балчыр Томаа—110, Зоя Хүрбе—88, комсомолчу Володя Хуужаан—75 хураганны менди ап, доруктуруп турар.

Хойларга сиген, суланы таарыштыр берип, чаш хураганнарны азыравышаан, түс черниң хойларын Тере-Хөлдүң ширинин агаар-бойдузунга таарыштыр сула тургузуп турар болду. Хүндүс хой одарладыр черни тракторист Лекчит Кандан оол хүнүңүң-не далбыйлап бээр. Ам коданда 10 тонна сиген, бир тонна хире сула бар. Хойларның сүт-биле хандырылгазы багай эвес.

Шынааның Даг талада бо малчынның коданы-биле каттыштыр шупту сес кодан хойлар бар, оларның дөрт коданы төрүүр хойлар. Кожазында кыштагларга база чордувус.

Саргамышта кыштаг. Ында 358 хураганнарны Кыргыс Хертек, Маша авашкылар, бежен ажыг кошкарны Санчыт Хеймер-оол кадарып, кышкы үеде ажыл-ишти бичии-даа суларатпазын оралдажып, ажыл хайнышкынныг болду. Ол хүн мында кошкарларның ханын шинчилээри-биле совхозтуң мал эмчизи Алексей Чигде, Василий Шыырап база бистиң-биле кады келген.

— Брак хураганнарга сула берип, чартык хүн иштинде хаактар аразы чымчак черлерге одарладып турар бис—деп, малчыннар чугаалады.

Совхозтуң мал эмчилери янзы-бүрү аарыгларга сыкыртыышкыннарны чорудуп турары эки. Ынчалза-даа мал аарый бээрге ону баш удур эмнеп хемчег алырынче кичээнгей кошкак боор-дур деп малчыннарның хомудалы чөп.

Коммунист хойжу К. Б. Сурунгур 200 ажыг тогду хойну Балчырганакта кадарып турар. Хойжунуң хойларының хой кезии ооладаан, чаш төлү база менди.

Ниитизи-биле Шынаа иштинде кыштагларда хойларның байдалы хүр-чаагай турар болду. Ынчалза-даа чамдык четпестерни хойжулар чугааладылар. Бригадада мал чеминиң курлавыры чүгле марттың бирги чартыынга чедер. А оон ыңай канчаарыл? Ынчангаш бригаданың малчыннарынга сула, комбикорм, дус ышкаш чугула немелде чемнерни дарый чорудуп бээриниң хемчеглерин алыры совхозтуң дирекциязындан негеттинип турар.

Ол ышкаш малчыннарны керосин, лампа-фонарь ышкаш чугула чүүлдер-биле Тере-Хөл сельпозу сөөлгү ийи чылда багай хандырып келген. Совхозтуң удуртукчулары (директору Ч. Доржу, ылаңгыя кол зоотехник А. Хуужугур) суурдан ырак эвесте коданнарга безин ховар аалчылар болуп турарынга малчыннарның хомудалы чөптүг. Кодээде малчыннарның хурал-суглаазын эрттирбес, малчыннар ортузунга социалистиг чарышты эреңгей организастаалдан бо чылын кым кандыг социалистиг хүлээлгени алганын кымның-биле чаржып турарын амга чедир орта билбес чоруктар бар болду. Ынчангаш бо бүгү четпестерни кичээнгейге ап, дарый чайладырынга «Тере-Хөл» совхозта партком (секретары С. Чигжит), ажылчын комитеди, бригадада партбөлүк (организакчы В. Хопап) чымыштыг иштиң үезинде организакчы ролюн, коммунистерниң идепкейлиг көдүрери артык эвес.

В. МААДЫР,
«Шынның» корр.

Тувинская
республиканская
БИБЛИОТЕКА
им. А. С. Пушкина

Идеологтуг ажылдың дуржулгазындан

[illegible]ЛЧЫННАРЖЕ КОЛДАДЫП

[illegible]К-ның ноябрь [illegible]) Пленумунуң мате[illegible]лдарынга болгаш бо чылдың март 4-те ССРЭ-ниң Дээди Соведиинге болур соңгулдаларга холбаштыр Эрзин районда «Нарын» совхозтуң парткому чон ортузунга тайылбыр ажылдарын пропагандалаар талазы-биле агитаторларның, политинформаторларның, лекторларның хуралын эрттирген. Аңаа совхозтуң тускай эртемниглерин, пропагандистерин долузу-биле киириштирген.

Бо чугула кампанияда 18 лектор, 28 агитатор, 8 политинформатор доктаамал хаара туттунган.

Идеологтуг ажылда кол чүүл улус ажыл-агыйының пландарының күүселдезинге ооң дээштиг салдарын чедип алыры болур. Совхозта идеологтуг фронтунуң ажылдакчылары бодунуң мурнунга салдынган сорулгаларны багай эвес күүседип турар. Совхоз оңгу беш чылдың үшкү чылында мал бажы өстүрериниң планын эки күүсеткен: хойну 106 хуу, мыйыстыг бода малды 100 хуу, чылгыны 100 хуу база малдан алыр продуктуларны бүдүрерин, ыяңгыя күрүнеге садарының талазы-биле планны—эъттиң 101 хуу, сүттү 106 хуу, дүктү 100,8 хуу кылдыр күүсеткен.

Чуртталга болгаш капитал тудугларының пландары долузу-биле боттанган.

Эртем-билигни нептередириниң, кижилерниң культуразының, медерелиниң деңнелин бедидериниң күчүлүг чепсээ лекция пропагандазы болур. Эрткен 1978 чылда 208 лекция номчуттунган. Оларның хөй кезиин фермаларга, хойжу бригадаларга, албан организация черлеринге эрттирген.

Лекция пропагандазынга Нарын ортумак школаның башкылары Б. Сеңгин, К. Нурзат, кижи эмнелгезинден Д. Дембирель, совхозтан Б. Күнга, Г. Шимилей, М. Дүгер, Ч. Делгер-оол болгаш оон-даа өскелер идепкейлиг киржип келген.

Сөөлгү бо хүннерде фермаларга, бригадаларга, партия, комсомол организацияларының болгаш ажылчы чоннуң хуралдарынга ам болур соңгулдаларга белеткел дугайын чугаалажып турар. Хойжу бригадалар төптеринде, фермаларда кызыл-булуңнарны дерип тургускан, суурда алды агитквартираларны дамчыштыр масса-политиктиг ажылды улам күштелдирип турар.

Көскү агитацияны ажыл-агыйның сорулгалары-биле сырый холбап, бо ажылды канчаар тургузарын партком хуралдарынга доктаамал чугаалажып, боттуг хемчеглерни ап келген. Ынчангаш көскү агитация клубта, кызыл-булуңнарда багай эвес тургустунган, стендилер, лозуңнар, чарыштың негелделери, түңнелдери чаартынып турар.

Агитпункт дерилгезинге ортумак школаның башкылары Ч. Шактар, К. Доржу, олар кызымаккай ажылдаан. Ындыг-даа болза чамдык чедир кылдынмайн турар ажылдарны ыттавайн барып болбас. Хана парлалгазы, шоодуглуг солуннар, «Крокодилдер» чогуур үезинде үнүп турза-даа, ооң шынары болгаш дээштии ам-даа чавыс. Мурнакчы арга-дуржулганы нептередир, ону чон ортузунга пропагандалаар ажыл четпес чоруп турар.

Аныяктар ортузунга кижизидилге ажылынга хамаарыштыр болуп турар пропаганда ажылдарының дээштии ам-даа чавыс боор келгениниң түңнелинде аныяктарның талазындан чамдык ийи, чаңгыс кижилер хөй-ниитиниң корум-чурумун үрей бээр таварылгалар бар. Бо үстүнде четпестерни чайладыры-биле чогуур түңнелди үндүргеш, тускай хемчеглерни партком моон соңгаар алыр деп планнаан.

Совхозтуң ажыл-ишчилери 1979 чылдың улус ажыл-агый планын чедиишкинниг күүседир дээш ажылдап турар. «Малды кыштан хүр ажырар, малды мал чеми-биле үзүк чок хандырар, малдың чаш төлүн мегди камгалаар дээш» деп лозуңнуң адаа-биле нарыннар ажылдап турар. Аңаа кол чүүл—чон ортузунга политмассалыг ажылды дээштиг чорудары болур.

Б. САН-ХӨӨ,
«Нарын» совхозта партком секретарының оралакчызы.

Бистиң кандидаттарывыс

КАҢ АЪТТЫГ

(Очерк)

ЧАШТЫРАР чер төңген. Чалыныыг кылдыр изиди ажылдап каапкан тракторун өжүрүпкеш, чымчак дөжек салып каан дег, оражып чыдар сарыг-сигенниг кур черже Дандар пат кээп дүшкен. Чымыштыг ажыл доозулган. Ам шөлээн дыштанып болур. Ынаар эжиниң чугаазы чер дүвүнде ышкаш дыңналган:

— Ам чүү боор, Доржу! Часкы хову ажылдары доозулганы бо-дур. Шөлээн апаар...

Чүгүрүүнде кире берген часкы хүн дөңгүр шат кырында олурупкан. Өскен-төрээн черим ынаар, хүн ажып бар чыдар угда-ла болгай деп, Дандар кезек када шимчеш дивейн, шат кырында кызыл тырыкы хүнче көрүп алгаш чыткан.

Эжи Сендел база-ла чугаалаан:

— Че, турлагже чоруур бис бе? Бригадиривис база бо келди.

Доржу Дандар аваангыр тура халааш, идик-хевиинден довурак-доозунну кактаны шаап алган. Василий Николаевич мырыңай трактористерниң чанынга кээп, машиназын хирт кылдыр доктаадыпкан. Ортумак сынныг, делгем хөректиг, чазык арын-шырайлыг аныяк эр же хүлүмзүрүг-биле көрбүшаан, бригадир Василий Курков хөглүг чугаалаан:

— Дандар, эр-хей! Ажылдап турушуңда тас-ла-дыр. Бөгүн мырыңай үш норма ажырыптың, 22 гага чаштырган-дыр сен. Часкы тарылганың доозулганы-биле база норманы 300 хуу күүсеткениң дээш, сеңээ байыр чедирип тур мен. Эр-хей!

Моңгуш Сендел база бригадирге улажы берген:

— Туудур ажылдаар эрдир! Дүштеки чем безин орта ишпээн дивес силер бе. Ажыл дээнде аштаар, суксаарын уттуптар төл-дүр.

— Комсомол мону бээр хей чорутпаан-на болгай — деп, Василий Николаевич чугаалаан.

Бригадир болгаш эжи мактаарга, Доржу Дандар арай-ла эгенип, ыдыксай берген. Ол черле мактаныр хөөнчок, биче сеткилдиг. Оон идек-дадак мынча дээн:

— Шуптувус бир дөмей ажылдап турар-дыр бис, Василий Николаевич. Бо Моңгуш Сенделди кандыг хоомай дээр боор. База тулган кызымак эш-тир. Доржу Сааяевич Дандар Чедерниң кур черинге баштайгы чазын ынчаар эгелээн. Ол аңаа комсомол путевказы-биле 1959 чылда чедип келген. Чедерниң карак четпес делгем, меңгеде кур чыткан ховуларын ынчан шиңгээдип эгелээн.

ДАНДАРЛАРНЫҢ өг-бүлези Бай-Тайганың Бай-Талга турган. 1947 чылдың орай күзү. Кожазы өглерниң ээлери эртен туруп келгеш көөрге, Салчак Бораш өөн бузуп алган, үвүп-савын уругларынга чүъктедип, Хемчик арыынче дажыткан турган. Кайгаан кожалары Бораштан айтырган:

— Өөң чоп бузуп, дажыглай бердиң?

— Кыштың чыккылама соогунда мынча хөй кызыл өрт, чаш амытаннарны канчап чыл ажырып алыр чүве. Одаар ыяш чыып бээр кижи бар эвес. Ачазы барда амыр-ла болгай, пар дытты бажын ажыр оваалап каар. Ам канчаар, одаар ыяш тыртып, озаң, талдыг арыгже дажыып турарывыс ол ышкажыл.

Өг-бүлениң эр ээзи Саая Дандар аараш, чок апарганда, Салчак Бораш он уруглары-биле чааскаан арткан. Ол өөн уруглары-биле Хемчик арыында хараган иштинге дажыглап тиккеш, кыжын чылыг болзун дээш, даштын долгандыр чыраа аргааш, хана-биле аргыг аразынче саваң чүъктеп эккеп дыгып алган.

Бүгү аар-берге Бораштың эктинче чууй кагдынган. Ынча хөй чаш ажы-төлдү азырап өстүрери амыр бе! Уругларының улуу Стай Дандар ынчан Кызылдың башкы училищезинге өөренип кирип алган. Оон бичиизи Доржу Дандар Бай-Тал школазының 4-кү клазынга өөренип турган. Авазының амыдыралының аар-бергезин Доржу эскерип билип эгелээн. Авазынга дузалажырын бодаар, одаар чээрген чыыр, школадан келгеш от салып, дуңмаларынга аъш-чем кылып бээр.

— Оглумнуң кежээзин!—деп, Бораш оозун мактаар.—Чээрген-даа чыып каарыңга, меңээ эки ышкажыл, оглум.

— Мен база ажылдазымза, авай?—деп, Доржу авазындан айтырыглаар.

— Ам-даа өөделеп өспээн, чаш-тыр сен оглум. Ам бир каш чыл эртсе, шору апаар сен.

Салчак Хуутуевна колхозка ажылдап, улустуң чиир тараа-бүдаазын соктап турган. 1948 чылдың чазынында Тээли МТС-инден элээн каш трактор колхозка часкы хову ажылдары чорудары-биле чедип келген деп сураг дыңналган. Апрельдиң төнчүзүнде бир-ле кежээ Бораш өөнге келирге, Доржу школадан келбээн болган. Даартазында иези дүвүреп, школага барган.

— Оглум өгге келбеди, канчалды?

— Школага дүүн-не келбээн — деп, башкызы харыылаан.

— Орта чоор бе, кайнаар чоруй баар оол боор?— деп, Бораш аңгадай берген.— Ооң бо чоокта баар чери чок-ла болгай.

Оон-на иези коргуп-иргип, ол-бо аалдарга барып, эрткен-дүшкенден читкен оглун айтырып, падын бараан. Хову бригадазындан келген колхозчулар Доржунуң трактор соондан туттунуп алган чоруп турганын көрген болган. Иези ам харын оожургааш, бригадага чеде берген. Оглу мында трактористер-биле ушкажыпкан, кожукчулап турган.

— Бо оолду, өөренип турар чаш кижини, чоп кеңгүдүп экелдиңер!—деп, Салчак Хуутуевна изигленген.

— Трактор көрүп кааш, боду салдынмайн баар оол чорбадыве— деп, тракторист Арбын-оол алдырбаан.

— Кежээзи кончуг кижидир, тракторга өөредир мону —деп, Дыртык-Кара болушкан.— Доржу ажылдаар болза, силерге-ле эки ыйнаан. Өскүс-чавыс кижи техникага өөренип алзын.

Трактористер болчуп тургаш, Доржуну кожукчу кылдыр арттырып алган. Авазы адак сөөлүнде аайга кирген. Ынчалзажок трактористерни чагып, дилээн:

— Бичии кижи могап-турупкаш, удуй бергеш, машинадан чайлы бербезин, дуңмаларым. Эки хайгаарап туруңар...

ДОРЖУ ДАНДАР 13 харлыында ынчаар кожукчулай берген. Трактористер-биле кады ажылдап чоруп тургаш, тракторну ажылдадып-даа, башкарып-даа билир апарган. Техникага сундулуг оолду колхозтан өөредири-биле 1949 чылда Тээли МТС-иниң үш ай хуусаалыг курузунче чоруткан. Курсту чедиишкинниг дооскаш, төрээн колхозунга трактористеп эгелээн. Чүгле тракторну эвес, өске-даа машиналарны билип алырынче чүткүл ону 1950 чылда Кызылга чедирип келген. Аңаа механизация училищезин дооскаш, ёзулуг-ла делгем мергежилдиң механизатору болган.

ОЛ ыраккы үеден бээр үжен ажыг чыл эрткен. Механизатор мергежилдиң бөлүнче оруунга бодунуң баштайгы базымын он үш харлыында эгелээн Доржу Дандар ам Кур чер совхозу «Тиилелгениң» ат-сураглыг кижизи. Доржу Сааяевич 1967 чылдан бээр совхозка трактор-хову бригадазының бригадиринге ажылдап келген. Ооң удурткан бригадазы бүдүрүлге оналдазын чыл санында күүседип, чер ажылының культуразын бедидип турар. Тоску беш чылда бригада ортумаа-биле чыл санында-ла гектардан 11,2 центнер дүжүттү алган. Оңгу беш чылдың эрткен үш чылында ортумаа-биле гектардан 9,5 центнер дүжүттү өстүрген. Бир тракторга ажылдап кылышкын 1100 эталон гаңың орнунга 1550 эталонга четкен.

СОВХОЗТУҢ машина-трактор мастерскаязының делгем өрээли. Септээр тракторларны чыскаалдыр тургускулап каан. Ында-мында механизаторлар аваангыр-туттунгур ажылдаан. Демирдестиң каңгыраан даажы дыңналыр, дуңзаалакчының чидиг оду чайнагылаар. Электрлиг маскада демир соктурган эрлер чанында шала чолдаксымаар сынныг, кижи ортузу чедип чоруур назылыг хире кижи бир-ле чүвени холу-биле айыткан, тайылбырлаан тур. Доржу Сааяевич Дандар ол болду. Чазык, чугаакыр-даа кижи чүве-дир. Мастерскаяда ажыл-херектиң канчаар чоруп турарын таныштырды:

— Тракторлар септелгези дооступ тур. Ийи трактор арткан, олар база-ла даарта-соңгузу хүн мастерскаядан үнер. Сеялкалар, культиваторлар, андазыннар, илиирлер барык-ла холдан үндүр кылдынган.

Ооң соонда чугаа черниң беримчезин улгаттырарынче шилчиди.

— Эге бажында, мен маңаа кээп турар үемде, Кур черниң дүжүдү гектардан 20 центнер ажып турду—деп, Доржу Сааяевич чугаалай-дыр.—Ам ол кудулаан. Эки дээрге-ле 8—9 центнер болур-дур. Чүге ындыгыл? Чамдык кижилер: «Чер кыраан-дыр» дижир. Ол шын эвес. Черни эң-не хумагалыг, ээчи ёзу-биле ажыглаар херек. Ол бистиң азыракчывыс ышкажыл. Ону эки чемишчидер, хөрзүнүн хат-салгынга алыспас, болбаазын техниканы ажыглаар болза, черниң үнүш-дүжүткүрү бедик болур. Бисте ынчаар кылып шыдавайн турар. Аай дүжүт куду. Чаңгыс сөс-биле чугаалаарга, чер ажылының культуразы бисте ам-даа куду.

— Шириин аңдара кагдырбас техниканы ажыглаарынче силерниң совхозуңар эрткен чылдан эгелеп шилчээн болгай. Ооң ажыы кандыг деп бодаар силер?—дидим.

— Ол-даа кончуг ажыктыг техника деп бодаар кижи мен. БИГ-3 дээр илиирлер бар. Олар-биле черни чардырбайн, кырындан үлдүредип, таптай бастырып, кыдыра кылдыр илииртеп ап болур. Оон ыңай КП-2,2 КП-2,5, КП-3,8 деп машиналар бар. Олар база болбаазын машиналар. Черниң шириин аңдара кагдырбайн, адаандан үлдүредип каар. Кырында тараа төжээ хевээр артар. Ынчангаш хөрзүнну хат ап шыдавас. Ындыг техниканы ажыглаарынче чаа эгелеп кирген бис. Ооң-биле черниң үнүш-дүжүткүрүн бедидип болур.

КОММУНИСТ Доржу Сааяевич Дандар бодунуң ак сеткилдиг, карак кызыл күш-ажылы-биле совхоз коллективинге хүндүткелди чедип алган. Ол 1965 чылдан бээр Кур чер Совединиң депутады. Доржу Сааяевич Дандар ам СЭКП Кызыл райкомунуң бюро кежигүну.

Ооң төлептиг күш-ажылын Төрээн чурт бедии-биле үнелээн. Доржу Сааяевич Ленинчи юбилей медалы, Күш-ажылчы Алдар орденниң II, III чергелери-биле шаңнаткан. 1974 чылдан эгелээш, чыл санында-ла «Социалистиг чарыштың тиилекчизи» деп хөрек демдээ-биле шаңнадып келген.

Доржу Сааяевич Дандар 1960 чылда Чедер чурттуг кыс Валентина Сереновна-биле өг-бүле туткан. Ол найыралдыг, күш-ажылчы өг-бүле беш уругну өстүрүп, кижизиткен. Доржу Сааяевич кежээки школага өөренип тургаш, 10-ку классты дооскан. Ам Кызылдың кедээ ажыл-агый техникумунда бот-өөредилге-биле өөренип турар.

Доржу Дандарның чаңгыс чер-чурттуглары «Чер иелиг, каң аъттыг» кижи дижир. Ол черле чоптуг боор. Доржу Дандар черни кончуг хумагалыг ажыглап, ону хынамчалыг болбаазырадып, оон бедик дүжүттү өстүрүп турар. Техниканы ол дег билир кижи ховар. Ынчангаш ол ооң берип болур бүгү чүүлүн ап, бедик бүдүрүкчүлүг ажыглап турар.

«Тиилелге» совхозтуң коллективи ат-сураглыг механизаторга улуг алдарны көргүзүп, Кызылдың кедээ № 651 соңгулда округунуң талазы-биле ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Националдар Совединиң депутадынга кандидат кылдыр депшиткен. Бодунуң төлептиг, ак сеткилдиг күш-ажылы-биле чоннуң идегелин болгаш бедик алдарны ол чедип алган.

К. АРАКЧАА.

СОҢГУЛДАГА УТКУШТУР

700 АЖЫГ КИЖИ

ССРЭ-ниң Дээди Соведиинге соңгулдаларга белеткел ажылдары Бай-Тайга районда калбарган. Округтуң соңгулда комиссиязы болгаш соңгулда участоктары тургустунган. Депутаттарның кандидаттарынга депшидилге болгаш соңгулда мурнунуң хуралдары бедик идей-политиктиг байдалга эрткен. Ам депутаттарның кандидаттары-биле ужуражылга хуралдары эртип турар. Бо хүннерде соңгукчуларның даңзызын тургузуп, чон ортузунга политмассалыг ажылдарны агитколлективтер чорудуп турар. Агитпунктулар, агитколлективтер тургустунгулаан, агитаторларның семинарын эрттирген.

Ниитизи-биле районда политмассалыг ажылда 80 ажыг партия, совет, профэвилел, комсомол ажылдакчылары, 104 пропагандистер, 164 политинформаторлар, 359 агитаторлар хаара туттунган. Библиотекаларда соңгулда дугайында булуңнарны кылган. План ёзугаар айтырыг-харыы болгаш темалыг кежээлер культура одагларынга эртер.

С. ХЕРТЕК,

СЭКП Бай-Тайга районнуң пропаганда килдизиниң эргеленчизи.

АЖЫЛ ИДЕПКЕЙЖЭЭН

ССРЭ-ниң Дээди Соведиинге болур соңгулдаларга уткуштур агитас-массалыг ажыл Бии-Хем районда «Кызыл тараачын» совхозтуң Ээрбек салбырында идепкейжээн. Социалистиг демократияның ол чайынналчак байырлалының дугайында пропаганда, тайылбыр ажылын соңгукчулар ортузунда калбарткан.

Салбырның дөрт малчын бригадаларында сес агитатор болгаш суурда дөрт—шупту 14 агитатор ук ажылда хаара туттунган.

Агитаторларны салбыр төвүнге чыгааш, семинар-хуралды бир удаа эрттирип, агитаторларның кылып чорудар ажылының, оларның сорулгаларының дугайын тодаргай чугаалашкан.

Соңгулда календарьларын кылгаш, малчын бригада төптеринде болгаш суурда магазин чанында аскан. Соңгукчуларның даңзызы кылдынган, бо хүннерде 368 соңгукчу даңзыда кирип турар.

Суурда чурттап турар соңгукчулар ортузунга агитмассалыг ажылды күштелдирериңге агитквартиралар улуг ужур-дузаны чедирип турар. Суурда беш агитквартира бар. Агитквартираларның ажылын суурда херээженнер чөвүлелиниң даргазы, башкы К. Ламажык билдилиг удуртуп турар. Агитквартиралар бо хүннерде ССРЭ-ниң Дээди Соведиинге соңгулдаларга турасхаатан агитквартиралар аразының бот-тывынгыр уран чүүл көрүлдезинге белеткенип турар.

Суурда клубтуң бир өрээлинде агитпунктуну дерээн. Соңгукчуларга дузалаар номнар, журналдар, солуннар делгелгезин кылган. Агитпунктуга дежурныйлаашкынны график ёзугаар эрттирип турар. Планда көрдүнген ажылдарны үзүктелдирбейн чорударынга агитаторларның соңгукчулар-биле ажылынга агитпункт эргелекчизи А. Ондар, соңгулда участогунуң комиссия даргазы, зоотехник У. Бай-Кара болгаш кедээ клубтуң директору Р. Сеңгии олар идепкейлиг киржип турар.

В. САТ.

БЕЛЕТКЕЛ ЭКИ

ССРЭ-ниң Дээди Совединиң соңгулдаларынга уткуштур белеткел ажылдарын «Сүт-Хөл» совхозтуң партия комитеди база Сүт-Хөл кедээ Совединиң күүскому организастыг чорудуп турар. Суг-Аксы, Кара-Чыраа суурларда болгаш Өртен-Арыг, Алдыы, Үстүү Ишкиннер, Кежээ, Чээче, Хүүректиг, Кызыл-Тайганың малчыннарының ортузунда ниитизи-биле 148 агитатор ССРЭ-ниң Дээди Соведиинге соңгулдалар дугайында лекция, беседаларны, тайылбыр ажылдарын чорудуп турар.

Мал эмчизи О. Борбаана эргелекчилээн Өртен-Арыгның соңгулда участогунда агитпунктуну дерип кылган болгаш ырак-узак черлерде чурттап турар малчыннарның даңзызын тургускан. Ол ышкаш Суг-Аксы, Кара-Чыраа суурларда агитпунктуларны лозуң, плакаттар-биле дерээн, суурларның схема-чуруктарын аскан. Соңгулда дугайында дүрүмнерниң, брошюраларның делгелгезин организастаан. Соңгукчуларның даңзызын фамилиялар, тус-тус кудумчулар, организациялар аайы-биле четчелеп бижип турар. Кайы-даа агитпунктулар культура-массалыг ажылдарның төвү апарган.

О. БОРАШ.

Чөөн-Хемчик район.

БОТТАРЫНЫҢ КҮЖҮ-БИЛЕ

Улуг-Хем районнуң «ҮТКА 25 чылы» совхозунуң механизаторлары часкы хову ажылдарынга хынамчалыг белеткенип турар. Дөрткү кварталда тракторлар болгаш кедээ ажыл-агыйның өске-даа техниказын септээриниң планы 120 хуу күүсеттинген. Тракторлар болгаш өске-даа техника септээриниң талазы-биле тургускан график-планда айыттынган чүүлдер айыткан хуусаазында күүсеттинип турар.

Механизаторлар январь айда боттарының күжү-биле «К-700» деп маркалыг тракторларны септеп эгелээн. 6 тракторнуң бежин септелгеден үндүрген. Септекчилер часкы тарылгага киржир бүгү техниканы март 1-ге чедир септеп доозар деп шиитпирлээн.

ЧУРУКТА: мурнакчы септекчилерниң бирээзи, дарган К. Сендиниң ажылдап турары.

В. КАРА-САЛДЫҢ фотозу.

КҮЗЕНЧИГ ААЛЧЫ

Сарыг Чамыянович Ооржак пенсиялап алза-даа почтачылап ажылдап турар. «Кызыл түк» совхозтуң Халыын хойжу бригадазының малчыннарының чагыткан солуннарын болгаш журналдарын, чоннуң чагаа-бижиин кыштаглар аразы ырак-даа болза ол чогуур үезинде чедирип турар.

Почтачы эрткен чагыдылга кампаниязының үезинде малчын бүрүзүнүң күзээн чагыдылгаларны кылырынга дузалажып, улуг үлүүн киирген. Совхозта партия организациязы Сарыг Чамыяновичиниң оңаашкан ажылынга кызымаккайын улуу-биле үнелеп келген. Совхозтуң дирекция чери, ажылчын комитеди ону каш удаа шаңнап мактаан.

Халыынның малчыннары Сарыг Ооржакты четтикпейн манап турарлар.

К. КАРА-САЛ.

Өвүр район.

Хожудаашкындан уштунар

Техника септелгези

Чаагай дүжүттү өстүрери часкы хову ажылдарын чедиишкинниг эрттиреринден кол хамааржыр дээрзи тараажы бүрүзүнге билдингир. А часкы хову ажылдарын кыска хуусаада, шынарлыг чорударда аңаа ажылдаар бүгү техниканы ыяк септеп, белеткеп алыры эргежок чугула. Бай-Тайга районда бо талазы-биле байдал кандыгыл?

Ниитизи-биле районнуң ажыл-агыйларында техника септелгезиниң темпизи чавыс, план-график чедир күүсеттинмейн турар. Техника септелгезиниң талазы-биле айтырыгны улус депутаттарының район Совединиң күүскомунуң хуралынга болгаш районнуң улусчу контроль комитединге чугаалажып, бо талазы-биле тодаргай хемчеглер алырын ажыл-агыйларның удуртукчуларынга дааскан. Ынчалза-даа элээн үе эрткен, байдал улуг өскерилбээн. Районнуң совхозтары эрткен чылдың IV кварталында септээр тракторларының, андазыннарының, тараа ажаар комбайннарының чүгле чартыын септеп дооскан. «Мурнакчы», «Бай-Тал» совхозтарының механизаторлары кошкак ажылдаан.

Январь 25-те медээ-биле алырга, районнуң ажыл-агыйлары 70 трактордан 41-ни, а 36 андазындан 32-ни септээн. Септелгениң хожудап турар кол чылдагааны—ында ажылдап турар механизатор кадрларның эвээжинде болгаш артык кезектерниң чогунда. Районда септелгеде чүгле 37 кижи ажылдап турар. Олардан 24 кижи тракторлар, а өскелери кедээ ажыл-агый машиналарын септеп турар.

— Тракторнуң болгаш кедээ ажыл-агый машиналарының септелгезинде 8, а автомашиналарда 2 кижи ажылдап турар. Олардан Сергей Уртунай биле Борис Хертектиң трактор болгаш андазын септээр звенолары эки ажылдап турар—деп, «Бай-Тал» совхозтуң кол инженери Адыг-оол Хертекович Сюрюн чугаалады. Мында септелгениң байдалы кончуг оожум. Январь айда ийи трактор септээр тургаш, чүгле бирээни септээн, андазын, сеялкалар ам-даа белен эвес. Ол ышкаш 36 автомашинаның 20-зи үрелик турар. Комбайн септээр черниң чогу-биле ону ам-даа кылбаан.

Районда улуг ажыл-агый—«Тээли» совхозта септелге мастерскаялары четчири-биле бар. Ынчангаш аңаа техника септелгезин дүрген, шынарлыг чорудуп болур. Ында септелгеде 15 кижи ажылдап турар. Олар колдуунда тракторлар септелгезинде хаара туттунган. Дөрткү кварталда трактор септелгезиниң планын күүсеткен. Бо чылдың бирги кварталында 15 трактор септээр тургаш, январь айда дөрттү септээн. Андазын, сеялка, илиир септелгези ам-даа доозулбаан.

Септелгеде кымнар эки ажылдап турарын сонуургаарымга, Валерий Хомушку, Борис Хертек, Сергей Доңгурак, Владимир Салчак оларның аттарын адап, кол инженер Ангыр-оол Хертекович Көк мактады.

Ажыл-агыйларның инженерлери-биле болгаш септелгеде ажылдап турар механизаторлар-биле чугаалажып көөрге, районда техника септээринге таарымчалыг мастерскаялар ам-даа чедишпес, артык кезектер чок, бо талазы-биле Кызыл-Мажалыктың, Чадаананың, Бии-Хемниң «Сельхозтехника» салбырлары септелге графиктерин үзүп, артык кезектер-биле багай хандырып, септелгени шынар чок чорудуп турар.

Ол ышкаш септелгеде ажылдап турар механизаторлар ортузунда социалистиг чарышты эрәңгей организастаан, мастерскаяларда оларны сорук киирип турар лозуң, плакаттар барык көзүлбес.

Септелгеде хожудаашкыннардан уштунар сорулга-биле бүгү-ле четпестерни дарый чайладып, септекчилерниң санын көвүдедип, оларның ажылдаарынга таарымчалыг байдалды тургузуп, артык кезектер-биле хандырар ажылды дарый чорудары ажыл-агыйның удуртукчуларындан негеттинип турар.

Х. МОНГУШ,
«Шынның» корр.

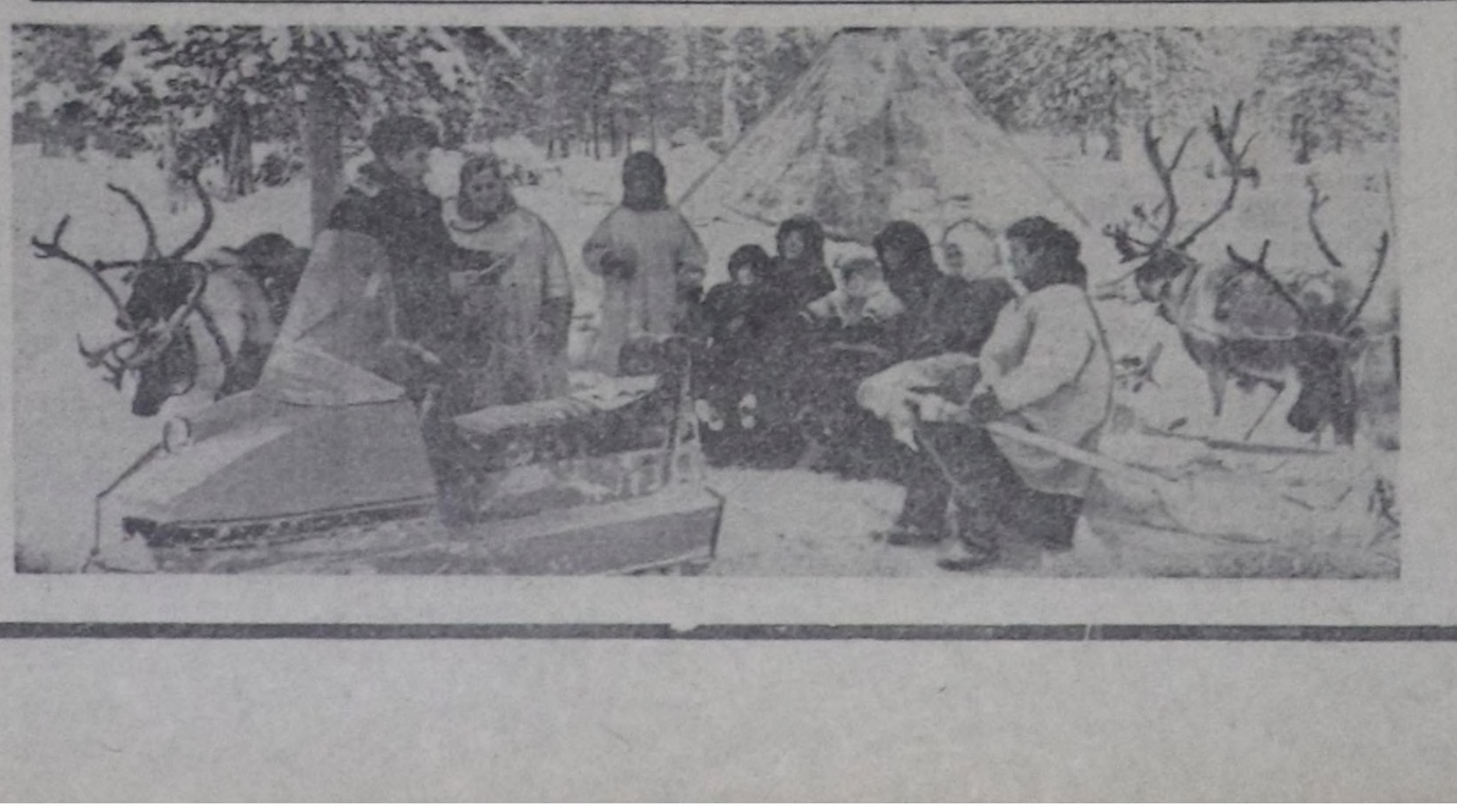

ИВИЖИЛЕРДЕ АГИТАТОРЛАР

КОМИ АССР. Соңгу тайганың болгаш тундраның улуг делгемнеринде ивижилер хөй санныг ивини кадарып чоруп турар. ССРЭ-ниң Дээди Соведиинге соңгулдаларга белеткелдер үезинде ивижилер агитаторнуң чылыг сөстерин дыңназын дээш автономнуг республикада бүгү-ле чүүлдерни кылып турар. Агитаторларны, пропагандистерни, бот-тывынгыр артистерни ыраккы одагларже вертолёттар болгаш күштүг машиналар-биле чедирип турар.

ЧУРУКТА: Печора хоорай Совединиң депутады агитатор Юрий Истомин «Усть-Усинский» совхозтуң № 2 бригадазының ивижилери-биле беседа кылып тур.

С. ГУБСКИЙНИҢ фотозу.

Партияның XVII область конференциязының
шиитпирлерин—ажыл-херекке боттандырар

БҮГҮ ХЕМЧЕГЛЕРНИ АЛЫР

Тожуда барык 21 муң хире мал 33 коданда кыштаглап турар. Коданнарның аразы аажок ырак, ылангыя инижилерге аът-биле кааш хондур чоравас чедер. Ырак черлерге мал чеми чедирери, ында малчыннарга хүн бүрүнүң практиктиг дузазын көргүзери берге болуп турар. Ынчангаш бистиң районда кыштаглаашкын өске районнардан онзагай ылгалдыг.

Тожу тайга болза-даа, чамдыкта кыш дыка соок болгулаар. Ылангыя бо чылдың январь айның ортан үезинде соок 54—56 градус чедип турган. Ындыг соок черге улуг күженишкин-биле ажылдаары негеттинер. Кандыг-даа кампанияны эрттирерде, аңаа баш удур хынамчалыг белеткел херек. 1978—1979 чылдарның кыштаглаашкынын организастыг эрттирери-биле районнуң партия, совет база көдээ ажыл-агый органнары боттуг хемчеглерни алган болгаш ап-даа турар.

«Тоора-Хем» совхозка 1978 чылда 200 инек кирер бир кажааны, 4 аал иштиг чурттаар бажыңны, Сайлыг-Хөлде 600 бода мал семиртир пунктуну, Көк-Чар фермазында чаш бызаа турар профилакторийни ажыглалга кииргени. Ол-ла фермада бызаа кажаазын шалалаан. Көк-Чарның ветеринар санитар пунктузунда амгы үеде 100 хире хойну, 80 бызааны азырап, эмнеп турар.

Кыштагларже мал чемин сөөртүр 6 автомашинаны, 6 тракторну быжыглаан. Оон иштинде район организацияларындан немей чоруткан транспорт база бар. Амгы үеде саар бүгү-ле инектерни, ол ышкаш арган-доргаан болгаш аңыяк малды—ниитизи-биле 3 муң башты тургузуг азырап турар. Хой оолдап эгелээн. Ынчангаш сакманчыларны «Тоора-Хем» совхозка чыгаш, семинарын эрттирген.

«Май 1» совхозтуң төвүнде фермада кыштаглаашкын багай эвес эртип турар. 1000 тонна силос белеткээр планын ол ажыл-агый 1200 тонна кылдыр күүсеткен. Күрүнеге сүт садарының планын ажыр боттандырган. Фермага септелгени октябрь айда дооскан, бызаа кажаазында суггуну салган. Бажыңнарны будуп, чугайлаан. Өнгү беш чылдың дөрткү чылында ферма коллективи 54 тонна сүттү күрүнеге садар. Түс-түс саанчылар бедиткен хүлээлгелерни алгылаан, кижи бүрүзү-ле бир инектен 1300 литрден куду эвес сүттү саар. Ол дээрге, бистиң Тожунуң байдалы-биле алырга, багай эвес көргүзүг.

Чоокта чаа районга мурнакчыларның слёдун эрттирген. Аңаа хойжулардан «Тоора-Хем» совхозта Даш-оол Колду чемпион кылдыр чарлаан. Эрткен чылын ол 100 хойдан-на 101 хураганны ап, бир хойдан 3 кг дүктү кыргаан, малынга 16 тонна сигенни белеткээн. Малчынның ындыг чедиишкиннериниң чажыды болза, кыштаглаашкынга ооң чылдың-на хынамчалыг белеткенип алырында. Районнуң аныяк хойжулары Таисья биле Сундуй Колдарның коданында байдал эки. Хой төрүүрүнүң бетинде-ле хураган кажаазын ыяк кылдыр чылыглап, кургаглап алган. Амында хой төрүп эгелээн. Хойга, хураганга чем салып бээр савалар бүрүн четчир. Чаңгыс килограмм-даа сигенни артыкка чарыгдавайн турар.

Чамдык эки чүүлдер-биле чергелештир, районнуң мал кыштаглаашкынында четпестер база бар. Ийи ажыл-агыйның төп сүт-бараан фермаларында чырык чок, оода керосин лампалары безин чок. Ооң уламындан инекти кыжын соокта даштыгаа саар ужурга таваржып турар. Ол ышкаш чамдык саанчыларның бажыңнарынга радиону мынчага чедир киирбээн.

«Тоора-Хем» совхозта сүт сөөртүр машина удаа-дараа үрелип турарындан малчыннарга сугну үзүктелдирип чедирип келген. Малчыннарның одаар ыяш-биле безин эки хандырбас чоруктуң дугайын олар хомудап турар. Фермаларда мал чемин хуваап үндүрүп бээр кижилер бар-даа болза, сигенни канчаар чарыгдап турарын контрольдавас. Чижээ, Ийи фермазында база ветеринар санитар пунктузунда болгаш өске-даа чамдык кыштагларда мал чемин аңаа-ла черге төп берип турар.

Партияның XVII область конференциязының материалдарын малчыннарга таныштырып турар үеде, кыштаглаашкын талазы-биле улуг четпестерни илереткен, каяа кандыг дузаны чедирерин чугаалашкан. Ол ышкаш чоокта чаа районнуң мурнакчыларының слёдунга хамык-ла чедер, четпес чүүлдерни хандыр сайгарып көрген, чогуур хемчеглерни ап эгелээн. Амгы үеде районга 100 тонна хире комбикорм херек. Ону сөөртүп алырынга республика организацияларының, хамыктың мурнунда Көдээ ажыл-агый министерствозунуң улуг дузазы херек.

Мал ажылында четпестерниң бир чылдагааны болза, мурнакчы дуржулганы амдаа чогууру-биле нептеретпейн турарында деп, партияның область конференциязынга айыткан. Шынап-ла бистиң районну алырга, хойжу Даш-оол Кол чүстен-не 101 хураганны алган. Тожуга хойну өстүрүп, оон хөй продуктуну алырын бо малчынның дуржулгазы бадыткап турар. Бо талазы-биле бистерниң, мал ажылының специалистериниң кылыр ужурлуг ажылы хөй. Мурнакчы малчынның аал коданынга барып, өске малчыннарны чыып алгаш, ооң дуржулгазын өөретпес, ону көргүспес-тир бис. Ынчангаш бо чылын ону чорудар апаар. Тожуда сиген белеткеп алыр черлер хөй. Эрткен чылын бистиң районнуң девискээринден өске районнар сигенни белеткеп ап турду. Ол хиреде бисте, Тожуда белеткээн сиген эвээш. Бар аргакурлавырларны долу ажыглавайн турары ол-дур. СЭКП ТК-ның ноябрь (1978 чыл) Пленумунга эш Л. И. Брежнев бодунуң чугаазынга кайы-даа ажылда кижилерниң харыысалгазының дугайын онзалап айыткан. Аңаа дүүштүр бистиң Тожу районга мал чемин хөйнү белеткеп алыр талазы-биле ажылды дорт харыылаар ужурлуг эштер шынап-ла чогуур түңнелди үндүрер өй келген.

Бо 1979 чылда бисте кылыр ажыл хөй. Тодаргайлаарга, 1979—1980 чылдарда «Тоора-Хем» совхозтуң Көк-Чар фермазын электрижидип, механиктастаар. Оон аңгыда төрүүр инектерни шуптузун чүгле тарып боозадыр. Сүт бүдүрүлгезин көвүдедири-биле районда ийи ферманы алгыды тудар. Хой кыргыыр пунктуну эде кылыр.

Мал бажын өстүрер, ооң продуктулуг чоруун бедидери-биле районнуң малчыннары боттарының мурнунда чаа сорулгаларны салган. Оларга практиктиг дузаны чедирип, кады ажылдап тургаш, чүгле ынчан 1979 чылдың сорулгаларын күүседип шыдаар бис.

О. СЕРЕН-ООЛ,
райкүүсеткомнуң көдээ ажыл-агый эргелелиниң кол зоотехники.

БӨМБҮРЗЕКТИҢ СУДАЛЫ

СЭТА болгаш ПМА: кыска дыңнадыглар, тайылбырлар

Катап тургузуушкуннуң, чаартылганың оруунда

ПНОМПЕНЬ, (СЭТА). Кампучияның улусчу-революстуг Чөвүлелиниң даргазы Хенг Самрин социалистиг чурттарның бөлүк журналистерин хүлээп алган. Кампучия улустуң тиилелгези-биле чурттуң төөгүзүнде чаа үе-чада эгелээн. Чурт катап тургузуушкуннуң, чаартылганың оруунда кирген деп, совет корреспондентилерниң айтырыынга харыылап тура, ол демдеглээн. Пекинниң эрге-чагыргалары болгаш ооң чалчалары бистиң чаа амыдыралды тургузарывыска бүгү-ле аргалар-биле шаптыктаарын оралдажып турар. Кыдат удуртукчулар улусчу-революстуг Чөвүлелди Кампучия улусту төлээлеп турар дүрүм ёзугаар чазак деп санавайн. Янзы-бүрү нүгүлдээшкиннерни кылып турар. Ындыг чөңгээлиг нүгүлдээшкиннерни бистиң улузувус шууд деткивээн болгаш харын оларны буруудадып турар.

Америк агрессияның, Пол Пот—Иенг Сарининиң улуска удур бөлүүнүң дарлаашкынының түңнелинде Кампучия дыка улуг когараалдарга таварышкан деп, Хенг Самрин демдеглээн. Чурт чонну аъш-чем, калбак хереглел бараанныры, эмчилер болгаш бедик мергежилдиг кадрлар-биле хандырарынга берге байдалга таварышкан. Ынчалза-даа бистер бергелерге торулбайн. Кампучия черге чаа амыдыралды тургузарынга, экономиканы катап чаартырынга, хамаатыларның ажылдаарынга чогуур байдалдарны тургузарынга шиитпирлиг бис.

Кампучия Улус Республиканың даштыкы политиказының кол угланыышкыннарының бирээзи болза, социалистиг чурттар-биле, чүнүң-даа мурнунда Совет Эвилели болгаш Вьетнам биле найыралдыг болгаш кады ажылдажылганы бүгү тала-биле быжыглаары болур. Чүге дизе, бо чурттар Кампучия улустуң демиселин деткип келген болгаш деткип турар.

Шылгаалдаларның берге үезинде деткимчени көргүзүп келгени дээш совет улуска өөрүп четтиргенин Кампучияның улус-революстуг Чөвүлелиниң даргазы илергейлээн. Кампучия Улус Республиканың болгаш ССРЭ-ниң аразында найырал база кады ажылдажылга харылзаалары ийи чурттарның улустарының, тайбыңның эрге-ажыынга дүүштүр үре-түңнелдиг хөгжүүр болгаш быжыгаар дээрзинге бүзүреп турар бис деп, ол чугаалаан.

ТӨЛЕПТИГЛЕРНИ ДЕПШИДИП ЭГЕЛЭЭН

ГАВАНА, (СЭТА). Улусчу эрге-чагырганың чер-чер органнарының депутаттарының кандидаттарын депшидери Кубада эгелээн. Соңгуудалар апрель 8-тен 15-ке чедир үеде эртер. Ажылчын аңгының, тараачыннарның болгаш интеллигенцияның эң төлептиг төлээлекчилерин депшидип турар.

Бо дээрге, чуртка ийи дугаар боор турар соңгуудалар. 1976 чылдың октябрьда болган баштайгы соңгулда социалистиг демократияны хөгжүдериниң оруунга чугула үе-чада болган.

Муниципалдыг ассамблеялар күрүне шиитпирлерин хүлээп алырынга улус массаларының доктаамал болгаш ажыктыг киржилгезин хандырып шыдаар органнар болган, оларның ажыл-чорудулгазы социалистиг демократияның ёзулуг илерээшкинин көргүскен деп, соңгулда кампаниязының эгелээнинге холбаштыр телевидение дамчыштыр чүве чугаалап тургаш, Кубаның Компартиязының ТК-ның Политбюро кежигүнү, улусчу эрге-чагырганың Национал ассамблеязының даргазы Блас Рока чугаалаан.

ЯПОН СПУТНИК

ТОКИО, (СЭТА). Кагосима префектурада Танегасима ортулукта космос полигонундан харылзааның 130 кг деңзилиг шенелде спутниги салып үндүрген. Спутникти үш чадалыг ракета-биле үндүрген, экватор кырынга оон бедиири 200 км болур. Элээн каш хонуктар эртерге, спутникти доктаамал орбитаже шилчидер болгаш Чер кырындан ыраары 36 муң км болур.

Космос делгемнерин шиичилээр талазы-биле национал эргелелдиң тургусканы харылзааның бо япон спутниги чалгыгларының миллиметр диапазонунга радио харылзаазын хандырар сорулгалыг.

Төөгүлүг документини дамчыдып берген

ПРАГА, (СЭТА). Төөгүлүг документини—В. И. Ленинниң 1911 чылдың ноябрь 1-де Чехословакияның социал-демократиязының төлээлекчизи А. Немецке чоруткан чагаазын ЧКП ТК-ның Чингине секретары Г. Гусакка дамчыдып бергенин ЧТК агентилел дыңнаткан. РСДРП-ниң VI конференциязын Прагага организастап эрттирерингe дуза чедирерин ол чагаада айтып турар.

В. И. Ленинниң ол чагаазын Г. Гусакка А. Немецтиң урууунуң уруу Г. Вегелова дамчыдып берген.

Данияның коммунистериниң туружу

КОПЕНГАГЕН, (СЭТА). Данияның Компартиязының ТК-ның пленуму аңаа боор эрткен. Делегейниң чамдык чугула айтырыгларын аңаа чугаалашкан. Чавырылдырышкынны улам быжыглаар, тайбың херээн мөңгежидер болгаш чепсектерни бүгү-ниити дужурер дээш туржуп турар бүгү күштерниң чаңгыс эвии болгаш кады хөделиишкинниң быжыглаарының эргежок чугулазын медеглелде демдеглээн. Кыдаттың амгы удуртулгазының чорудуп турар угланыышкыны империализмниң чүткүлдерин деткип турар деп медеглелде айыткан. Ооң антисоветизм кылыр талазы-биле эң реакцылыг бөлүктерниң ажырын оралдажып турар. Кыдат удуртукчулар социалистиг Вьетнамга хамаарыштыр кыжанышкыннарны кылып турар. Олар үр үениң дургузунда вьетнам кызыгаарга чөңгээлерни база кыжанышкыннарны кылып келген.

Пол Поттуң ёзу-чурумунуң дүрген болгаш алдар чок дүшкени чүнүң-даа мурнунда кампучия улустуң тура-халыышкынының түңнели болур. Ол дээрге делегейниң ниити байдалынга хоралыг салдар чедирип болур турган агрессиг политикага база согуушкун болган.

Бистер Вьетнамга удур хоңнүгүлчү кампанияны буруу шаап тур бис, аар-берге шылгалдаларны ажып эрткен маадырлыг вьетнам улус-биле, Кампучияның улузу-биле эп-сеткил каттыштырылгазын илергейлеп тур бис деп медеглелде айыткан.

ЧАҢГЫС ЭПЧЕ КЫЙГЫРЫГ

БАГДАД, (СЭТА). Империализмниң Кэмп-Дэвид сүлчээзинге сионизмге болгаш араб реакцияга удур демиселге улуг ужур-дузалыг боор турар Ирактың болгаш Сирияның чоокшулажыышкынынга араб чурттарның депшилгелиг күштери байыр чедирип турар деп Ирактың Коммунистиг партиязының органы «Тарик Аш-шааб» солун бижээн. Араб чурттарның хөделиишкиннериниң чаңгыс эвии, оон иштинде Ирактың болгаш Сирияның аразында ат салган кады кылыр национал хөделиишкиннер хартиязын быжыглаарынче угланган инициативаларны бистиң партиявыс деткип турар. Бистиң ийи чурттарывыстың аразында улам ханы харылзааларны болдуруп турар факторлар кедизинде барык демократияны, социал депшилгени болгаш араб чаңгыс эвии быжыглаарынга үндезини болур деп санап турар бис.

Антикоммунистиг кыйгырыглар кылырындан долузу-биле ойталаарынга үндезилээш, чаңгыс эвии чедип алыр ужурлуг деп ук солун демдеглээн.

Депшилгелиг бүгү араб күштерни сырый каттыштырарынче, авангардында Совет Эвилели болгаш социалистиг дем каттыштырылгазының өске-даа күрүнелери чоруп турар бүгү делегейде революстуг шимчээшкиннер-биле харылзааларны быжыглаарынче «Тарик-Аш-шааб» солун кыйгырган.

Г. ВЕНЕРНИҢ МЕДЕГЛЕЛИ

БОНН, (СЭТА). ГФР-ниң девискээринге НАТО-нуң ракета-ядролуг деңзигүүрүн углаттырар дээн планга удурланыышкынны Германияның социал-демократтыг партиязының бундестагта фракция даргазы Г. Венер кылган. Ортумак хемчээлге ужар ядролуг ракеталарны ГФР-ге тургузары чүгле «дугуржулга магадылалдарын чедип алыр талазы-биле кол күженишкиннерге» шаптыктаар эвес, харын ол күженишкиннерни уваап каап болур деп, барыын-герман радиога берген интервьюзунга ол медеглээн.

Совет Эвилелинден «кыжаныышкыннар» боор турар дээр дугайында бадыткаашкыннар-биле чөпшээрешпейн турарын ол чугаалаан. «Мен ону хүлээвес мен—деп, ол чугаалаан.— Ол дугайында чеже-даа бол маргыжып турзувуса, ол дугайын чеже-даа бол чугаалажып турзувуса, ынчалза-даа Совет Эвилелиниң чепсээ агрессия чепсээ эвес, а камгалаар чепсек-тир».

ЧАА ЧӨҢГЭЭЛЕР

ХАНОЙ, (СЭТА). Кыдат эрге-чагырыкчыларының вьетнам-кыдат кызыгаарда чөңгээлери соксаваайн турар. Вьетнамның информация агентилелиниң дыңнатканының ёзугаар алырга, февраль 4-те ээлээн каш муң кыдат солдаттар бодунуң девискээринде бедик тейлер кырынга чыглып алгаш, вьетнам кызыгаарда Лангшон можуунуң чурттакчылыг суурун боолап, чаа чөңгээни кылган, чепсектиг 200 хире кыдат солдаттар кызыгаарны эрткеш, вьетнам девискээрже ханылап кире берген боор турар. Олар кызыгаар чагыдарын өске черлерже көжүрер оралдажыышкынны кылган.

Вьетнамның чепсектиг күштери кызыгаар үрекчилериниң шыгыы согуушкунну таварыштырган, оларны ВСР-ниң девискээринден үндүр сывырган.

Ол-ла можуунуң кызыгаарында өске участокче чүс хире кыдат солдаттар халдааш, вьетнам девискээрге миналар салырын оралдашкан.

Ындыг аазылыг чөңгээлер кызыгаар районга дүшкүүрлүг чорукту чидигледирип, болур-чогуур амыдыралга шаптыктап турар деп ВИА-ның медеглелинде айыткан.

ПЛАНЫН АЖЫР КҮҮСЕТКЕН

1978 чылдың планын долдур болгаш ажыр күүседир база бүдүрүлгениң ажыктыын болгаш ажылдың шынарын бедидер дээш демиселди күштелдирери-биле социалистиг чарышты калбартыр дугайында Совет Эвилелиниң ажылчы чонунарынга СЭКП ТК-ның, ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң, ВЦСПС-тиң болгаш ВЛКСМ ТК-ның Чагаазын ыраккы Мөңгүн-Тайга районнуң албан организация, бүдүрүлге черлериниң ажылчыннары эрткен чылдың эгезинде таныышкаш, планныг онаалдаларны болгаш социалистиг хүлээлгелерни хуусаа бетинде күүседирин хүлээнген турган. Алган хүлээлгезин ажыл-херээ-биле бадыткаан бүдүрүлгелер районда бар.

Районнуң хереглекчилер ниитилелиниң коллективи (Баштаар черниң даргазы Б. Салчак), үүрмектеп садар бараан саарылгазының планын 108,1 хуу, ниитиниң чемненилгезин 115, 4 хуу, ооң иштинде бодунуң продукциязын бүдүрүп садарын 126,6 хуу, хлеб быжырып садарын 110,5 хуу, ниитилелге хуучу кежигүн киирип алырын 148,8 хуу, кежигүн дадывырының чыылдазын 105,9 хууга ажыр күүсеткен.

Районнуң амыдырал хандырылга комбинады ниити планын 104,7 хуу, ооң иштинде комбинаттың дааранылга цеги планныг онаалдазын 139,4 хуу күүсеткен. Ол ышкаш районнуң харылзаа белдири, коммунал ажыл-агый конторазы, кино четкизи планныг онаалдаларын ажыр күүседип, эки ажылдааннар.

Бо коллективтерде өнгү беш чылдың эрткен үшкү чылдарының планныг онаалдаларын болгаш социалистиг хүлээлгелерин доктаамал ажыр күүседип, хөй-нити амыдыралынга идепкейлиг киржип келген мурнакчыларның саны чыл бүрүде өзүп турары өөрүнчүг. Районнуң хереглекчилер ниитилелиниң ажылдакчыларындан үлетпүр бараан магазининиң эргелекчизи Дүү-Дарый Чанзан, автолавканың чолаачы-садыгжылары Салчак Мандараа, Байлаң-оол Ортаат, ажыл-агый бараанының магазининиң эргелекчизи Фаина Даржаа, аъш-чем магазининиң эргелекчизи Мария Аракчаа, амыдырал хандырылга комбинадының дааранықчылары Клара Хертек, Мандыл Шагдыр, харылзаа ажылдакчылары Серен Маадыр, Чанзан Белек, Светлана Чамзырай болгаш өскелер-даа чүгле даанган ажылынга эвес, хөй-нити ажылынга идепкейлиг киржип, боттарының дуржулгазын өскелерге дамчыдып берип келген.

Районнуң албан организация, бүдүрүлге коллективтери СЭКП ТК-ның ноябрь (1978 чыл) Пленумунуң шиитпирлерин амыдыралга боттандырып, өнгү беш чылдың дөрткү чылының планныг даалгаларын чогуур хуусаада долдур болгаш ажыр күүседир сорулганы салгаш, бо хүннерде күш-ажылчы көдүрлүүшкүннүг ажылдап турарлар.

Д. КУУЛАР.

ИРАН: байдал нарын хевээр

НЬЮ-ЙОРК, (СЭТА). Иран найысылалда байдал нарын хевээр. Аятолла (шажын дужаалы) Хомейниниң шахка удур политик-шажын оппозициязы «түр чазакты» тургузарынга белеткенип турар, ооң составын чоокку хүннерде чарлаар деп «Нью-Йорк таймс» солун дыңнаткан. Ооң-биле кады шахтың эрге-чагыргага томуйлап кааны Бахтиярның чалаа эрге-чагыргадан хилажырындан ойталаан болгаш оппозицияга удур репрессиялар кылыры-биле кыжанып турар. «Бир эвес аятолла хөделип эгелээр болза, эңчок чүүлдер болу бээр» деп Бахтиярның медеглээнин «Вашингтон пост» солун айыткан.

Шахтың ёзу-чурумунуң талалакчыларының аразында торалакчы идегеттер идепкейжип турар апарган. ЮПИ агентилелдиң дыңнатканын ёзугаар алырга, олар оппозицияның чамдык идепкейлиг ажылдакчыларын өлүрерин планнап турар. Бодун «Конституция дайынчыларының чажыт организациязы» деп адап турар бөлүктүң киржикчилери Хомейниниң чазаанга ажылдаары-биле чөпшээрешкен кижи бүрүзүн, ол ышкаш ооң негелдезин ёзугаар депутат хүлээлгезинден ойталаан парламент кежигүннерин өлүрер деп турарын чарлаан.

Оппозиция шериг кижилер ортузунга салдар чедип алырын оралдажып турар. ЮПИ агентилелдиң санаанын ёзугаар алырга, амгы үеде иран шеригниң 60-дан 80 чедир хуузу Хомейнини деткип турар, а шахты деткип турар улуг дужаалдыг шериг кижилер хаан ёзу-чурумун хевээр арттырар дээш туржуп турар. Генералдар солдат кижилерниң оларга бүзүрээр аргазын оскунганнар, ынчангаш чон-биле эп-сеткил каттыштырып турар солдаттарны Тегеранның, Исфаханның, Хамаданның шериг-агаар базаларындан тудуп хоругдаан.

Бо үүлгедиигге удурланып, Иранның 1500 хире ужудукчуларының төрелдери юстиция министерствозунуң бажыңының чанынга чыглып, олурар чыскаалды организастааннар. Оларның мурнунга бир ужудукчу чүве чугаалааш, шахка удур шимчээшкинни деткип турарын бодунуң. Исфаханда ийи муң өөрүнүң өмүнээзинден илергейлээн.

Тудуп хоругдаашкыннарны кылып турза-даа, чон-биле эп-сеткил каттыштырылгазының чыскаалдары, митингилери шериг кезектеринде уламчылап турар. Шериг-агаар күштериниң 10 муң ажыг ужудукчулары, техниктиг ажылдакчылары болгаш аэродром албанының ажылдакчылары чыскаалдарга киришкен.

Эрге-чагыргаларның дужаалын ёзугаар эрткен неделяда кылган хан төгүүшкүннүг үүлгедиишкинге удурланыышкынның ажыл соксадыышкынын премьер-министрниң канцеляриязының 400 албан-хаакчылары чарлаан, аңаа Бахтиярның кадр килдизиниң начальниги болгаш хууда секретары киришпээн. Даштыкы херектер министерствозунуң 100 албан-хаакчылары ажыл соксаткан.

ВАШИНГТОН, (СЭТА). «Мээң ведомством Иранда идепкейлиг ажылдап турар, ооң түңнелинде Иранда байдал дугайында көнчүг эки медээлерни ап турар» деп, АКШ-тың төп разведка эргелелиниң директору С. Тэрнер телевидениеге чүве чугаалап тура, медеглээн. «Политиктиг шиитпирлер хүлээп ап турар бистиң удуртукчуларывысты эки медээлер-биле хандырып шыдаар бис» деп, ол демдеглээн. Төп разведка эргелели (ТРЭ) АКШ-тың шериг разведказы-биле кады эрге-чагырганы шахка катап эгидип бээр дээш эргилде кылырын белеткеп турар. Иранга массалыг хөделиишкиннер эгелээн соонда, АКШ Тегеранда элчин черинде бодунуң агентилерин тырып каан. Амгы үеде ооң ажылдакчыларының 67 хире хуузу АКШ-тың тускай албан черлериниң ажылдакчылары боор турар. АКШ-тың разведказы сүлчээ белеткээринге Каттышкан Штаттарга тускай белеткел эрткен хамаатыларны ажыглап турар.

ТЕГЕРАН, (СЭТА). АКШ-тың Европада чепсектиг күштериниң командылакчызының оралакчызы, Иранда келген генерал Хайзерниң хоралыг ажыл-чорудулгазын сойгалап турар чүүлдү «Аяндеган» солун парлаан. Шахтың ёзу-чурумун хевээр арттырар дээш шырбайып турар АКШ-та чамдык бөлүктер Иранга хамаатты дайынын кыпсып болур деп, ук солун айыткан. Ындыг дайынны америк генерал Хайзер өөскүдүп болур, чүге дизе, ол улусчу шимчээшкинге согуг таварыштырары-биле саттыныкчы идегеттерден тургустунган шаажылакчылар бөлүүн тургузуп турар.

БЕЙРУТ, (СЭТА). Америк разведка шахка удур чоннуң удурланыышкынын будулдурары-биле бодунуң агентилерин ажыглап, Хомейнинге удурланыышкыннар организастаарының планын ажылдап кылган деп, Бейруттуң «Аш-шааб» солуну бижээн. АКШ-тың ТРЭ-зи болгаш шахты камгалап турар САВАК деп организация 500 кижилиг шаажылакчылар бөлүүн тургускан, Хомейнини болгаш ооң чоок дузалакчыларын өлүрер даалганы оларга берген боор турар.

1979 ЧЫЛ—НАМИБИЯНЫҢ УЛУЗУ-БИЛЕ ЭП-СЕТКИЛ КАТТЫШТЫРЫЛГАЗЫНЫҢ ЧЫЛЫ

Намибияның улузу Мурнуу-Барыын Африканың улусчу организациязының (СВАПО-нуң) удуртулгазы-биле Мурнуу-Африка эжелекчилерге удур, бодунуң төрээн чуртунуң ёзулуг хамаарышпас чоруу дээш хосталгалыг чедиишкинниг демиселди чорудуп турар.

ЧУРУКТА: СВАПО-биле эп-сеткил каттыштырылгазының Виндхукка митингизи; шериг белеткелиниң талазы-биле кичээл.

СЭТА-ның фотохроникаzы.

Ада-иелерге

Уругларыңарга силерниң ат-алдарыңар

Ада-ие бүрүзү-ле уругларынга авторитет (ат-алдарлыг) болур бе? Бо айтырыгны ада-иелер боттарынга салыр ужурлуг. Чүге дизе ада-иениң уругларга авторитеди оларның кижизидилгезинге, өөредилгезинге кол рольду ойнаар болгай.

Чамдык ада-иелер «алдар-ат кижиниң төрүмелинден хамааржыр» деп шын эвес бодап чоруурлар. Авторитет өг-бүлеге тургустунуп эгелээр. Өг-бүлениң улуг-биче кежигүннери бот-боттарын хүндүлежир, чурум-сагылга талазы-биле эки, а бир эвес оларның кайы бирээзи шын эвес чүве кылыпкан, чурум үреп алган болза, ону канчаар шиитпирлээринден авторитеттиң салымы боттаныр. Өг-бүлеге ажылгагый, амыдырал дугайында ажык чугаалажылга ада-иениң уруглар мурнунга ат-алдарын тургузарынга улуг ужур-дузалыг. Сураглыг педагог А. С. Макаренконуң «Ада-иениң авторитеди оларның өг-бүледе чуртталгазының, ажыл-ижиниң байдалындан база оларның боттарының хамаатты арын-нүүрүнден, чурум-сагылгазының эки, багайындан тургустунар» дээни кончуг шын.

Ынчангаш ада-ие боттары уругларынга кандыг хамаарылгалыг болза эки дээрзин олар бичии чаш турда-ла хынап эгелээри чугула. Ынчалза-даа чамдык ада-иеге боттарының ажыл-ижин хүндүлеп билир кылдыр уругларны чаңчыктырып өөредип алыры берге, а чамдыктарынга белен-даа болур. Ол база-ла ада-иениң эртем-билииндөн, ниити культуразындан болгаш кижизидилге айтырыынга кайы хире сундулуундан кончуг хамааржыр. Ол ышкаш ада-ие уругларынга доктаамал кичээнгей салып чорууру олар билип каар кылдыр чаңчыктырып кижизидер болза эки. Ындыг уруглар кандыг-даа дадагалзаашкын чокка-ла ада-иезинге бүзүрээр, чоргаараар, ынак болур.

Мындыг чижек, Б. деп ада бар. Ооң оглу шала чурум алдаксаар. Оглу кандыг-бир чазыыл чок чүве кылыптар болдур, ол ону колун-кур-биле коргудар ийикпе, аңаа шала каржыланып, хол-даа чеде бээр. Аданың шыңгыызы эки болбайн аан, ынчалза-даа негелде анзы-бүрү хевирлиг болгулаар болгай. Хол чедип, колун-кур-биле кага бээрге, черле таарышпас. Ындыг аданың оолдары азы уруглары ол көрүп турда чүве кылырындан коргар-даа болза, адазы көрбээнде, багай чүве кылыпкаш, чажырар апаар. Ынчап баарга адазы уругларының багай чүве кылып кааным көрбес, ооң уламындан чажыртыныышкыннар, берге, нарын байдал тургустунар. Ынчангаш ада-даа, ие-даа шоолуг эвес частырыглар дээш бот-боттары хорадажып азы оглун, уруун эттеп-хыйнай бээр чорукту болдурбайн, ээлдек-эвилең, бүдүштүг, ёзулуг ада-иезиг байдал-биле чөптеп кижизидер болза дээштиг болур.

Ада-иезиниң уругларынга хөлүн эттир ынаандан, чассыдар, эргеледир, оларның хөй-ле күзелдерин саат чокка күүседип турарындан хөлүн эттир бүдүш чок кижилер үнүп болур. Ону ада-ие черле утпас болза эки. Ол ышкаш ажы-төл-биле чемненип ора, кады ажыл-иш-даа үезинде оглу азы уруу шын эвес чүве кылыпкан болза, ону дораан-на шүгүмчүлей бербейн, ада-ие боттары аразында маргышпайн, ол дугайында уругларынга канчаар чугаалаза экил деп чүвени баш удур дугуржуп алгаш, сургап, сүме кадары чугула. Оон башка чамдыкта «сен бодуң ындыг кижи чорбадың бе, авай, ачай» деп удур чугааның үнүп кээр чылдагааны-даа ында.

Ада-ие өг-бүлезинге боттарының ат-алдарын быжыг тудары чугула айтырыгларның бирээзи. Чүгле бот-боттарынга хүндүткелдиг, амыдыралдың бүгү айтырыгларын шын шиитпирлеп билир ада-иелер ажы-төлге чогуур кижизидилгени берип болур.

В. ПОТЫЛИЦЫНА,
ясли-садта кижизидикчи.
Кызыл хоорай.

МЕДЭЭЛЕР

МУЗЕЙДЕ

Республиканың Алдан-Маадыр аттыг чурт-шинчилел музейинге чоокта чаа Ада-чурттуң Улуг дайынының киржикчилери Т. Таржаа, О. Санчат-оол олар-биле Кызылдың № 2, 7 школаларының үстүкү класстарының өөреникчилери ужурашканнар.

Дайынның хоочуннары боттарының фронтучу чылдарын сактып, немец-фашистиг эжелекчилерге удур совет кижилерниң маадырлыг демиселиниң дугайында өөреникчилерге сонуургатканнар. Кадыг-дошкун ол үеде Тываның ажылчы чону база фронтуже хөй-хөй белектерни чорудуп, тылга кызымак ажылдап турганын чогаалчы М. Кенин-Лопсан чыылганнарга таныштырган.

Тываның хоочун тоолчуларының бирээзи Саая Чүвүрекович Самбуу бодунуң уран талантызын көргүзүп, тыва тоолдарның бирээзин ыткан.

• • •

Музейниң залдарының бирээзинге республиканың хоочун болгаш аныяк чурукчуларының чураан чуруктарының делгелгези болган. Ооң ажыдыышкынынга найысылалдың дээди болгаш тускай ортумак өөредилге черлериниң студентилери, сургуулдары, школаларның үстүкү класстарының өөреникчилери киришкеннер.

Кызыл партизаннар Хлебниковтуң, Щетинкинниң, Кравченконуң, а ол ышкаш Ада-чурттуң Улуг дайынының чамдык киржикчилериниң чуруктарын залдың ханаларында аскан.

С. Лапзының «Партизаннарның ужурашканы», Ю Курскийниң «Ровно чоогунда», «Ээп келир бис», Л. Протасовтуң «Кызыл партизаннар Кравченконуң, Щетинкинниң отрядтары», Г. Торлуктуң «Дайынчы даңзырак», Тываның комсомол шаңналының лауреады С. Сарыг-оолдуң «Кызыл партизаннарның ужуражыышкыны», Т. Феоктистованың чураан портреди болгаш өске-даа чуруктар келгеннерниң кичээнгейин хаара тудар.

Р. ДОЛЗАТМАА.

ДЕКАДА ЭГЕЛЭЭР

Номчукчуларның республика ниитилелиниң баштаар чери база республиканың херегленчилер ниитилелиниң ном садар килдизи «Номну фермаларга» деп декаданы чарлаан. Ук декада бо айның февраль 15-тен 25-ке чедир болур.

Декада үезинде саанчыларга, малчыннарга көдээ ажыл-агыйның тускай эртемниглери, чер-черде ажыл-агыйларның мурнакчылары болгаш чогаалчылар-биле ужуражылгалар база болгулаар. Ол ышкаш чаа номнар дончулалы база литературада чаа чүүлдер дугайында беседалар болгулаар. Бо ажылдарның кол сорулгазы—көдээде ажыл-ишчилерни номчулар ниитилелинге хаара тудары. Ук декадага райполар, сельполар, ном магазиннери улуг киржилгелиг болур. Бо ажылга хөй-ниити организацияларының киржилгези улуг болуру чугаажок.

М. ЯКУШЕВА.

ВЕНАГА УЖУРАШКЫЖЕ

Фигурлуг чуңгулаашкынга Европа чемпионадының түңнелдерин СЭТА-ның корреспондентизиниң дилээн ёзугаар спорттуң алдарлыг мастери, Олимпий оюннарының чемпиону Александр Зайцев тайылбырлаан.

Эң эгезинге бистиң шилиндек командавыстың чемпионатка чедиишкинниг киришкенин айтыылынар—ол ийи алдын, үш мөңгүн медальдарны чедип алган. Программаның ийи хевиринге—эжеш чуңгулаашкынга болгаш спортчу танцыларга совет фигуристер эрткеп чылгызы дег, шаңналдыг баштайгы ийи-ийи черни ээлээннер.

Эжеш чуңгулаашкынга бистиң төлээлеривис мырыңай 15 чыл улаштыр Европага кымгадаа аштырбайн келген болгаш ооң хөгжүлдезиниң тынын тудуп турар. Марина Черкасова биле Сергей Шахрай эр-хейлер! (Чурукта). Үш чыл дургузунда олар үш улуг базымны кылган—«хүлерден» «алдын» чедир. Загребке эрткен бо маргылдаага олар бистиң команданың баштыңы болур улуг харысалганы хүлээнгеш, ону алдарлыы-биле бадыткадылар. Оон-биле кады олар база Марина Пестова, Станислав Леонович маргылдаага тренер чокка киржир ужурга таварышкан.

Ирина Воробьеваның спортчу аренаже катап эглип келгени база өөрүнчүг. Чартык чыл дургузунда чаа эжежи Игорь Лисовский-биле белеткенгеш, мөңгүн медальды чаалап ап деп чүве ёзулуг спортчу эрес-маадырлыг чорук-тур (чурукта).

Загребке чедип алган чедиишкинни демдеглевишаан, сеткил оожургаар болза хоржок. Венага эртер делегей чемпионадынга шыңгыы удурланыкчылар кээр: америк фигуристер Тай Бабилония биле Рэнди Гарднер, оон ангыда Европа чемпионадынга киришпээн ГДР-ниң спортчулары Мануэла Магер биле Уве Беверсдорф дээш оон-даа өске.

Спортчу танцы талазы-биле Наталья Линичук биле Геннадий Карпоносов Загребке бедик мергежилдиин көргүстүлер. Ирина Моисеева биле Андрей Миненков дараазындагы Вена маргылдаазынга чедир улам эки белеткенип шыдаарлар боор.

Улуг маргылдааларга бир дугаар киржип турар Наталья Карамышева биле Ростислав Синицын оларның (чурукта) күүселдези көрүкчүлерге болгаш судьяларга сонуургалдыг болган. Спортчу танцычылар, бир-ле дугаарында совет спортчулар делегей чемпионадынга кол черни ээлээрлер боор.

Эр улустуң чуңгулаашкынынга дээди класстың үш мастери колдуунда бот-боттарындан улуг-ла ылгалышпаан. Эң тергиини Ян Хоффман (ГДР), оон адаа бистиң Владимир Ковалев, а үшкү черде 18 харлыг француз Жан-Кристоф Симон болган. А делегей маргылдаазынга япон, америк чуңгулакчылар кээрин бодап көөрге, демисел чидиг-ле болур.

Бистиң командавыстың шаңналдыг чер четпээн чаңгыс хевири — херээженнерниң чаңгыстап чуңгулаашкыны. Эрткен чылын хүлер медальды алган Водорезова Загребке маргылдаага киришпээн. Ынчаарга ССРЭ-ниң чемпиону 16 харлыг Кира Иванованың бо чергениң маргылдаазынга сеңгү черни ээлээни өөрүнчүг. ГДР-ниң төлээзи Анетт Петч бо чылын база катап чемпионнаары чадавас.

Ниитизи-биле алырга, Венага март 13-те эгелээр делегей чемпионады солун, көрүштүг болур. Бистиң спортчуларывыс боттарының бедик мергежилин көргүзеринге бүзүрел база улуг. **(СЭТА).**

ЧҮЪК ЧОК РЕЙСТЕРНИ БОЛДУРБАС ДЭЭШ

Чүък сөөртүлгезинге автомашиналарны чоп ажыглаары, оларның чүък чок чорууруп болдурбазы автотранспорт бүдүрүлгезиниң ажыктыын бедилериниң бир кол фактору болур. Амгы үеде республиканың мал ажыл-агыйында нарын байдал тургустунган. Районнарда хар, соок улуг. Кыштагларда хой ооллдаашкыны кидин түлүк чоруп турар. Малдың чаш төлүн чидириг чок доруктурар, мал бажынга хорамча болдурбазы көдээ ажыл-агыйның ажыл-ишчилериндөн негеттинип турар. Ынчангаш мал чеминиң сөөртүлгези—ам бирги черге айтырыы кылдыр тургустунуп турар. Бистиң республикага дузалаары-биле дыка хөй хемчээлдиг мал чемин күрүне берген болгай. А ону Саян артындан сөөртүп алырынга автотранспорт база чедишпейн турар. Кожаларывыс Алтайның, Абаканның, Минусинскиниң автотранспортчулары биске улуг дузаны көргүзүп, хөй хемчээлдиг чүъктерни боттарының транспорту-биле чедирип экээрин уламчылап турар. Ол автобүдүрүлгелерниң машиналарының техниктиг белени эң-не эки, идегелдиг болуп турар.

Байдал мындыг нарын, машина-техника чедишпес, чүък сөөртүлгезиниң планныг опаалдалары күүсеттинмейн турар үеде автотранспорттуң күжүн долу ажыглаары чугула. Тыва АССР-ниң Министрлер Чөвүлелиниң даргазы Ч-Д. Б. Ондар баштаан Саян артындан чүък сөөртүлгезиниң талазы-биле штаб машиналарның чүък чок чорууруп чок кылыр, ону болдурбас сорулга-биле одаар чүүл хлетпүрүнүң эргелелинге, «Сельхозтехниканың» күркомитединге, республиканың хоорайның КАИ-леринге бо талазы-биле хемчеглерни ажылдап кылырын дагзып каан.

Ынчангаш КАИ-ниң ажылдакчылары машиналарның чүък чок чорууп болдурбас дээш демиселди чорудуп турар. Январьның 22-де «Тыва сүт тудугунуң» автобаазазының № 10-10 (ТВВ). «Тыва көдээ тудугунуң» № 54-17 (ТВВ) автомашиналары чүък чок чорааның илереткеш, ук машиналарны хөмүр-даш-биле чүдүрген.

Чамдык районнарда одаар чүүлдүң, тудуг материалдарының чедирилгези багай, хандырылга үзүктелип турар. Ындыг турбуже, чүък чок чоруп турар машиналар ам-даа бар. Ооң чижектерин көргүзүп көрээлиңер. Хову-Аксы АТБ-ның ТВВ маркалыг № 18-92, Самагалдайдан ТВД марканың № 94-09 машиналар чүък чок дедир бар чорааны илерээн.

КАИ-ниң ажылдакчылары ындыг фактыларны илередип, чүък чок машиналарны чүдүртүнери-биле чорудуп турар. Ынчалза-даа чүък тып алыры база белен эвес болуп турар. Мону кыры-биле көөр болза, белен ышкаш сагындырар, чүък чок автомашинаны хөмүр-даш чүдүрүп алыры-биле разрезче чорударга-ла херек бүдер ышкаш. А херек кырында чамдык таварылгада ол ынчаар бүтпейн баар, КАИ-ниң ажылдакчылары чүък чок автомашиналарны разрезче чорударга, ук чолаачыда хөмүрнү садып алган дугайында талон чок болганындан ооң машиназын чүдүрбейн баар. Январьның 22-де ССРЭ-ниң 50 чылы аттыг совхозтуң ТВБ маркалыг № 58-30, «Тиилелгениң» № 25-57 (ТВА), Көдээ ажыл-агыйның дуржулга станциязының № 98-95 автомашиналары чүък чок чорда хөмүр-даш чүдүрүп алыры-биле разрезче КАИ-ниң ажылдакчылары чорударга, ук чолаачыларда талон чок болганындан разрез чүък бербээн.

Ынчангаш бо айтырыгны шиитпирлээр өйү келген. Бүдүрүлгелерниң, ажыл-агыйларның удуртукчуларының талазындан бо айтырыгга ажыл-агыйжы хамаарылгалыг болуру чугула. Чүък чок чорууп рейстерни чок кылырда, ол ажылды чурумчударда чүгле КАИ-ниң талазындан хемчеглерни алырынга идегээр болза таарышпас. Бис бодаарывыска кайы-бир, тускай организация кайда, кандыг чүък барын, аңаа херегледи билген турары чугула.

КАИ-ниң ажылдакчыларының талазындан машиналарның чүък чок чорууруп болдурбас дээш демиселди уламна күштелдирип, бүгү хемчеглерни алыры бистен негеттинип турар.

О. ОТУК-ООЛ.
Тыва АССР-ниң ИХМ-ниң КАИ килдизиниң начальнигиниң оралакчызы.

Уругларга болгаш аныяктарга фильмнерниң М. Горький аттыг Төп студиязында

МОСКВА. «Дөрткү бедик» деп уран-чечен фильмни тырттырары доозулган. Сценарийниң автору Валентина Спирина, тургузукчу режиссеру Игорь Вознесенский.

Фильмни Е. Ильинаның тоожузу-биле тургускан. Ында Ада-чурттуң Улуг дайынының чылдарында мөчээн Гуля Королеваның кыска, ынчалза-даа маадырлыг амыдыралының дугайын көргүскен.

Фильмге артистер Рита Сергеечева, Ольга Агеева, Лариса Лужина, Владимир Пучков болгаш өскелер-даа ойнааннар.

ЧУРУКТА: кинофильмден үзүндү. Гуляның иези—артист Лариса Лужина, Гуля—артист Ольга Агеева.

СЭТА-ның фотохрониказы.

ИЙИ САЛЫГ АРТКАН

Кызылдың шыдыраа клувунуң бирги чери дээш эртип турар чаңчыл болган маргылдаа доостурунуң кырында келген. Сес салыгның алдызы доозулган.

Ук клубтуң эрткен чылдагы чемпиону Юрий Быков беш салыгдан беш санны чаалап алгаш, маргылдааны баштап турар. Сөөлгү оюннарда ол С. Донгакты болгаш С. Чебодаевти уткан. № 14 школаның чемпиону С. Чебодаев Ю. Быковка бир сан четпейн турар. Кызылдың чемпиону М. Дардаш база багай эвес көргүзүглерлиг. Тываның хоочун шыдыраачыларының бирээзи М. Кенин-Лопсан ийи катап уттурза-даа, мурнакчыларның одуруунда хевээр.

Ам ийи шиитпирлиг салыг бар. Чемпион адын камгалап ап шыдаар бе азы шыдавас бе дээрзин олар шиитпирлээр. 5 санныг Ю. Быков болгаш 4,5-4,5 саннарлыг М. Дардаш. С. Чебодаев оларның аразында оюн солун болуру чугаажок.

Н. БОБРОВ.

БЕРТ-ДАГГА БОЛГАН

Эрткен дыштаныр хүннерде волейбол маргылдаазы Тес-Хемниң башкыларының аразынга болуп эрткен.

Маргылдаа эртенден кежээге чедир үргүлчүлээн. Берт-Даг школазының башкылары чаңгыс-даа аштырыышкын чок ойнааш, тиилекчи болуп үнгеннер. Чыргаланды, Кызыл-Чыраа ортумак школаларының командалары ийиги, үшкү черлерни ээлээннер.

Маргылдаага аваангыр, кашпагай ойнаан спортчулар Эрес-оол Сырат, Кызыл-оол Чоодуу, Анатолий Самдан, Ланчы Соян, Сергей Монгуш олар «эң эки халдакчы», «эң эки камгалакчы» деп тускай шаңналдарны алганнар.

Тиилекчи командаларга тус-тус шаңналдарны тывыскан.

С. ДОСПАҢ.

АГААР

Бөгүн республикага көжүп турар булуттаар, чамдык черлерге бораңнаар, Барып чүк угланыышкынныг хаттың дүргени секундада 5—10 метр чедер. Агаарның температуразы 12—17, чамдык районнарга 6—11 градус соок болур.

Кызылга чагбас. Барыын чүк угланыышкынныг хаттың күжү кошкак Агаар дүне 21—29, хүндүс 12—14 градус соор.

ӨГ-БҮЛЕ ЭЭЛЕРИНИҢ КИЧЭЭНГЕЙИНГЕ!

Аъш-чем садыының магазиннеринде чаа доңурган ногаа холуксаазын садып турар. Ону Польша Улус Республикага бүдүрүп кылган. Ол холуксаада бодунуң аъш-чем шынарының болгаш витаминнер бары-биле байлак капусталарның: брюссель, оңгүт, кольраби деп сорттары бар. Капустаның ол сорттарында лимоннарга болгаш апельсиннерге бодаарга С витамин хөй. Чүрек, бүүрек аараанда болгаш гипертония үезинде ол капустаны эм кылдыр база ажыглап турар.

Ол холуксааның составында бар чаа морковьтуң үнелиг шынары кижилерге шагдан бээр билдингир. Морковь каротин-биле байлак, ол чүүл кижиниң организминге А витамин болу бээр. Ол витамин карактың көскү, кештиң эки болуруңга эргежок чугула.

Чаа морковьту ажыглаары фитонцидтерниң барыын ачызында аас иштин микробтардан арыглаарынга ажыктыг.

Порей деп чаа согуназа организмниң болур-чогуур ажылдаарынга эргежок чугула янзы-бүрү минералдыг бүдүмелдер бар. Ынчалза-даа согуназының кол эки чүүлү болза эфир үстери болур. Ол үстер улуг кырын секрециязын болдурар болгаш аппетитти бедидер.

Дүрген доңурган фасоль база-ла үнелиг чем болур. Ол бодунуң аъш-чем шынарын үр үе дургузунда хевээр арттырар.

Садып турар холуксаа аъш-чемни янзы-бүрү болдурарынга арганы бээр. Ону кандыг-даа чем кылырынга ажыглап болур.

Чаа доңурган ногаа холуксаазын кышкы үеде ажыглаары бистиң организмивиске херек витаминнерниң чамдызын катап тургузуп алырынга дузалаар.

Ногаа холуксаазын садып алыңар!

ГРИППТЕН КАМГАЛАНЫҢАР!

Кыжын соок үеде эң нептереңгей болу бээр аарыг болза, уругларның грипптээри азы ооң тыныш органнарын дамчыштыр халдап киреринден тыптыр аарыг болур. Тыныш органнарын дамчыштыр халдап кирер грипп бөлүүнүң аарыы бичии уругларга кончуг аар дээр. Ол аарыгның тарадыкчылары вирустар болур.

Халдавырның кол тарадыкчызы болза, аарыг кижи болур. Бичии уругларга грипп оларның ада-иезин, ээлээди уругларны, уруглар садтарының ажылдакчыларын болгаш өске-даа аарыг кижилерни дамчыштыр халдай бээр. Аарыг кижи чугаалажып тургаш, азы чөдүрүп, азырып-бышкыргаш, хөй санныг вирустарны үндүрүп турар. Аарыг кижиге бичии уруг чоок болган тудум-на, аңаа грипптиң халдаар аргазы хөй апаар. Тыныш органнары дамчып халдаар вирустар арыг агаарга аажок хээрек, орта дораан өлгүлеп каар, ынчангаш ол аарыг нептереп турар үеде бажың иштин агаарладыры кончуг чугула.

Аарыгның тарадыкчылары вирустар организмниң чымчак кештиг черлеринге чыглыр болгаш өзүп көвүдээр, оон соонда олар ниити организмни хораннаарлар. Тыныш органнарының ээлээн хөй аарыглары, оларның иштинде грипп бичии уругга хеп-хенертен дээр болгаш уругнуң эъдиниң изии дораан-на 38-40 градус четкилей бээр, чамдыкта бичии уругну дидиредир-даа.

Грипп аймааның аарыгларының бир илергей чүүлү болза, баш аартыры, баш дээскиндирери, куску келдирери, кустуурары, чемге хөөн чок болдурары. Мырыңай бичии уруглар тыртып сирилээр-даа апаар, ыяңгыя температура көдүрлүг берген үеде 2 хире хонгаш, уругларның думчуунуң суу төктүр, чөдүрер, думчуундан тынары бергедээр болу бээр. Чөдүл баштай кургаг, аарышкылыг турар, оон чоорту суугап, хоорлуп кээр. Чамдыкта бичии уругларның аараанының баштайгы хүннеринде-ле оларның чөдүлү хаарылчак, үнү киргирээш апаар. Үш хар чедир уругларның грипп үезинде ишти аарыыр, баказы суугаар, думчуундан хан төктүр-даа болу бээр.

Бичии уругларның грипптен аарыыры өске аарыгларже шилчип нарыыдай берип болур. Грипп болганчок-ла өкпе, кулак, чамдыкта баш мээзиниң картының аарыынче шилчий бээр. Грипптиң өкпе аарыынче шилчий бергени 3-4 хонук эрткенде уругнуң эъдиниң изии катап улгады бергенинден көстүр. Уругнуң ниити байдалы аартап, хөлзеп, тынышы бачыдаар болу бээр. Кулак аарыынче грипп шилчий бергенде, бичии уруг аажок хөлзээр, алгырар, бажын чаяр, кулаанга чүве дээртпес апаар, уругнуң удууру баксыраар болгаш эмиг эмместээр.

Грипп дээрге, организмниң аарыглардан камгаланыр күжүн кудуладыр халдавырлыг аарыг. Грипп эрткен соонда, ревматизм, туберкулёз болгаш өске-даа аарыглар организмге тыптып болур. Бичии уруг грипптен аараан деп сезик алган дораан, уруглар эмчизин бажыңга чалап келдирер херек.

В. СИТДИКОВ,
республиканың уруглар эмнелгезиниң эмчизи.

Оорлар баш сугар чер тыппазын

ДАРЫЙ ДИЛЕП СҮРЖҮР

«Шын» солунга үнүп турар оорлар дугайында материалдарны шуптузун номчуп, таныышкан мен. Ону черле чүүлдүгзүнүп, деткип турар мен. Оорланыр чорук дээрге күш-ажылга тура чок, ажыл кылбас, чалгаа, чер кезип чоруур тояанчы, арагачыларның үүлгедиишкини-дир. Ындыглар хөй эвес. Олар өске черлерде боттары ышкаш оорланыы амдажаан кижилер-биле ооңуктала болу бээрлер. Ынчангаш олар бүдүү харылзажып, чугаалажып, ынчап-ынчап чедип келир, ол-бо кижиниң малын оорлаар болуп дутуржурлар. Ооң чижээ, 1974 чылда Чөөн-Хемчик районда «Искра» совхоз колхоз турда колхозтуң 10 баш чылгы малын оор алган. Дораан истээн, Шемин, Чыргакы тавараан, Аңгатыга барган болган. Истелге органындан шагдаа-биле баарывыска «Шекпээр» совхозтуң Аңгатыда чылгы кадарчызы Кунук Сат биле Кушкаш-оол Сарыглар олар оорлааны илерээн. Ооң соонда 1975 чылда 18 чылгы мал оорлаткаш, Үстүү-Ишкинче үндүрүп каап турда тып алган бис. Оржак Седен алды инээн оорлаткаш, «Шекпээр» совхозтуң девискээринден тып алды.

Оор алган малды дарый истеп, дилеп, сүржүр болза дириг, менди турда тып ап болур. Ынчангаш маңаа ажыл-агыйның удуртукчулары, көдээ Совет улуг дузаны чедирип болур деп бодаар мен. Оорлаткан малды сураглаан кижилер чоп-биле чугаалажып, арга-сүме айтырар апаар болгай. Ынчангаш чер-черде көдээ Советтер ажылдакчылары-биле депутаттар, активтер, дружинниктер-биле чугаалажып, оларның күжүнге даяныры чугула.

И. АЙЫЖЫ.

ТЕЛЕВИДЕНИЕ

ФЕВРАЛЬ 8-ТЕ
БИРГИ ПРОГРАММА
МОСКВАДАН

10.00—«Үе». Информастыг программа.
10.40—Эртенги гимнастика.
11.05—«Харылыңар, горнистер».
11.35—РСФСР-ниң алдарлыг артизи В. Спиваковтуң концерти.
12.25 — «Кино аян-чоруктар клуву». Дамчыдылганы Ю. С. Сенкевич чорудар.
13.25—Медээлер.
13.35—16.00—Чапсар.
16.00—Медээлер.
16.20—«Сээң күш-ажылың — сээң бедиин». Документалдыг фильмнер программазы: «Дем каттыштырылгазы», «Дуруналарже чада», «Доктор Трошинаның оруу».
17.15—«Орус чугаа».

КЫЗЫЛДАН

17.45—«Будук оорлакчылары». Мультфильм.
18.05—Телемедээлер.
18.15—«Делегей байдалының дончулалы». Дамчыдылга.
18.30—«Тайбың дээш, коммунизмниң идеалдары дээш демиселчиге». Документалдыг фильм.
18.40—Кодээниң амыдыралы». Дамчыдылга.
19.10—Телемедээлер.
19.25.—Чарлалдар.

МОСКВАДАН

19.30—«Миллионнарның лениниичи университеди». «Камналга болгаш хумагалыг чорук—бүгү улустуң херээ».
20.00—«Чурук бүрүзүнде — хүн».
20.15.—«Бөгүн делегейде».
20.30—«ССРЭ-ниң Дээди Советтиге соңгулдаларга уткуштур».
21.05—Орус далайжыларның маадырлыг чорууңуң 75 чылынга. «Крейсер «Варяг». Уран-чечен фильм.
22.30—«Үе». Информастыг программа.
23.05—00.30—Россия-биле Украинаның каттыжыышкынының 325 чылынга турааскаатткан байырлыг концерт. 2-ги кезээ. Төнгенде—медээлер.

ИЙИГИ ПРОГРАММА
МОСКВАДАН

17.45—«Аныяктарга музыкалыг кежээлер». Останкинонуң концерт студиязындан дамчыдылга

КЫЗЫЛДАН

19.30—«Ажыг хроника». Документалдыг фильм.
19.50 — 21.05 — «Дайзыннар». Фильм-шии. 2-ги сериязы.

Редактор В. С. ШАРАВИИ

КИНО

ФЕВРАЛЬ 8-ТЕ

«НАЙЫРАЛ»: «Шериф» шолалыг истекчи» 9.30, 11.20, 13.10, 15.00, 16.50, 18.40, 20.50 шактарда.

«ПИОНЕР»: «Киночыынды» 9.50, «Даг кырында даг» 11.10, 13.30, 15.10, «Артындан согуг» 16.50, 18.40, 20.30 шактарда.

«ВОСТОК»: «Мыйыстыг бастион» 15.00, «Алиса ам мында чурттавайн турар» 16.50, 18.40, 20.30 шактарда.

«КАА-ХЕМ»: «Улан» 15.00, 16.50, 18.40, 20.30 шактарда.

РЕДАКЦИЯНЫҢ АДРЕЗИ: индекс 667000

Кызыл, Щетинкин-Кравченко кудумчузу, бажыы № 3, ТЕЛЕФОННАРЫ: Редакторнуң 2-24-63, редакторнуң оралакчызының 2-35-24, 2-31-75, харысалгалыг секретарының 2-23-35, секретариаттың 2-23-35, партийжы амыдырал болгаш совет тургузуг килдистериниң 2-37-13, пропаганда килдизиниң 2-31-75, культура килдизиниң 2-23-54, көдээ ажыл-агый килдизиниң 2-21-47 үлетпүр килдизиниң 2-22-64, чагаа килдизиниң 2-41-27, информация килдизиниң 2-20-60, корректорларының 2-27-41, бухгалтерияның 2-12-45, солун келбейн барганда 2-32-75 телефонче долгаар.

Тираж 16933. Чагыг № 68.

СОЛУН НЕДЕЛЯДА 6 КАТАП ҮНЕР

Тыва АССР-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Ном үндүрер чер, полиграфия болгаш ном садыының талазы-биле эргелелиниң типографиязы (Кызыл, Щетинкин болгаш Кравченко кудумчузу, бажыы № 1).

ТС—00630.